

SURİYE: ÇÖZÜM YA DA KAOS

Alan Analizi
Yakın Doğu Enstitüsü

Yazar
Ercan Çitlioğlu

Bu çalışmada yer alan görüşler yazarlara ait olup Yakın Doğu Üniversitesi'nin kurumsal görüşü değildir.

Yakın Doğu Enstitüsü Raporları No: 01
Haziran 2015

Yakın Doğu Enstitüsü (YDE)
Near East Institute (NEI)

YDE Raporları No: 1

Editörler : Ercan Çitlioğlu (Yakın Doğu Enstitüsü Danışmanı)
Doç. Dr. Umut Koldaş (Yakın Doğu Enstitüsü Müdürü)
Öğr. Gör. Erhan Ayaz (Yakın Doğu Enstitüsü Müdür Yrd)

Copyright @ Yakın Doğu Üniversitesi 2015
Tüm Hakları Saklıdır.
Birinci Baskı
Kütüphane Katalog Bilgileri
“Suriye: Çözüm ya da Kaos” Alan Analizi
Yakın Doğu Enstitüsü Yayınları

Yakın Doğu Üniversitesi Matbaası Lefkoşa/KKTC.
Tel: 0392 680 2000 - 321.

Yakın Doğu Enstitüsü (YDE)
Near East Institute
Yakın Doğu Üniversitesi Büyük Kütüphanesi, Ofis: 50
Yakın Doğu Bulvarı PK/99138
Lefkoşa/KKTC
Tel: 0392 680 2000 -532.
<http://yde.neu.edu.tr/>
, facebook/yakindoguenstitusu

İÇİNDEKİLER:

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE'DE ASKERİ DENGELER VE SENERYOLAR

1. Genel Değerlendirme	4
2. Nerelerde, Hangi Yanlılıklar Yapıldı?	15
3. Suriye'de Askeri Denge:	
3.1. Silahlı Muhalefet.....	28
3.2. Rejim Güçleri	32
4. Askeri Opsiyonlar	39
5. Sonuç	45
6. Çeşitli Senaryolar	50

İKİNCİ BÖLÜM

ÇATIŞMALAR VE SONUÇLARI

1. Çatışmaların Başlangıcı.....	61
2. Suriye'de Muhalif Gruplar/PYD Çatışmaları ve Sonuçları	66
3. Özerklik Nereye Kadar	71
4. Sonuç.....	74
Ek Harita Suriye'de Genel Durum.....	77

SURİYE: ÇÖZÜM YA DA KAOS

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Genel Değerlendirme

Arap Baharı, Arap Uyanışı ya da Arap Kalkışması olarak adlandırılan Arap Halk Hareketleri genellikle üç ayrı bakış açısından analiz edilmektedir. Varlığı gözlemlenen bu ayrı bakış açıları, Suriye’de yaşananların uluslararası arenada anlamlandırılması ve tanımlanması konularında da farklılıklara neden olmakta, sonuçta Suriye krizinin doğrudan ve dolaylı aktörleri de dahil olmak üzere pek çok devlet kendilerini farklı konumlandırarak, çelişen ve çatışan pozisyonlar almaktadırlar.

Anılan farklı yaklaşım ve konumlanmalar doğaldır ki yaşanan soruna kalıcı ve ivedi bir çözüm getirilmesini engellenmekte sonuçta Suriye’de “iç savaş içindeki farklı savaşlar”ın yarattığı yıkım etkileşimleri açısından spirale bir sarmala dönüşerek süregelmektedir.

Sözü edilen bakış açılarından birincisi; ‘Suriye’de rejim karşıtı hareketlerin bütünüyle iç dinamiklerden kaynaklandığı, Tunus, Mısır ve Libya’da yaşananların çok uzun yıllardır katı bir baskı rejimi altında yaşayan Suriye halkına demokratikleşme talepleri için esin kaynağı oluşturduğu’ yönündedir. Haklılık gerekçesi bir yönüyle yadsınması olanaksız bu görüşün temel zafiyet noktası ve yanlılığı, Suriye’de yaşayanların bütünlüklü bir ‘halk’ olarak algılanması ve ayrımsız tümünün rejimle ilgili eş görüş ve duyguların paydaşları olduğudur.

Bu bakış açısının sahipleri ister samimiyetle, isterse ulusal tasarım ve çıkarlarının korunması ve konsolide edilmesi ya da her ikisinin bileşkesi olarak rejim karşıtlarının haklılığına inanmakta ve yanlarında yer almaktadırlar. Bu yanlılığın, çıkış noktasındaki zafiyet ve yanlılığa ek olarak ikinci zayıf halkası rejim karşıtlarının

aralarındaki bölünmüşlük, Suriye'nin geleceğine ilişkin tasarımlarında var olan keskin ayrılıklar hatta kimi radikal dinci grupların (İŞİD, El Nusra, vb.) Suriye'nin geleceği ile doğrudan ilişkili olmayan amaç ve Suriye'deki varlıklarıdır.

İkinci bakış açısının sahipleri 'Suriye'de yaşananları bütünüyle dış kaynak ve destekli bir proje olarak değerlendirmekte, başta ABD olmak üzere emperyal güçlerin bölgeyi yeniden ve kendi çıkarları doğrultusunda dizayn etmelerine yönelik 'büyük bir oyunun halkası' olarak görmektedirler.

Bu bakış açısının tutarlı yönleri ve haklılık payı bulunmakla birlikte Suriye'de yaşananları bütünüyle anlamak ve açıklamaktan uzak olması inandırıcılığının sorgulanması ve tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Ne var ki Tunus'ta başlayarak Mısır, Libya üzerinden Suriye'ye ulaşan ve silahlı çatışmayı da aşarak iç savaş boyutuna varan gelişmeler, akıllara içine Kuzey Afrika'yı da alarak Ortadoğu üzerinden Orta Asya'ya uzanan bir coğrafyayı kapsayan '*Büyük Orta Doğu*' projesini getirmekte ve eş rejimlerle yönetilen kimi bölge ülkelerinin niçin bir tür muafiyete sahip oldukları ya da koruma altına alındıkları sorusu bu tezleri güçlendirmektedir. Örneğin Mısır'da serbest seçimler sonucu seçilen Mursi'nin, General Sisi liderliğinde askeri darbe ile iktidardan uzaklaştırılmasına en büyük siyasi ve finansal desteğin monarşik ve teokratik rejimlerle yönetilen Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten¹ gelmesi bu bakış sahiplerinin güçlü argümanlarından birisini oluşturmaktadır.

Yine Kahire'de Tahrir meydanında bireysel hak ve özgürlükler önündeki kısıtlamaların kaldırılması için aylarca mücadele veren Mısırlılara, Batı ülkelerince verilen destek, sempati ve dayanışmanın sıra Bahreyn'de, İnci meydanında aynı haklar için sokağa dökülen yığınların, Bahreyn polisi ve Bahreyn yönetiminin daveti üzerine bu ülkeye giren Suudi Arabistan ordusuna ait birliklerce ezilmesine geldiğinde niçin sessizliğe büründüğü, bu bakış açısı sahiplerinin seslendirdiği ve inandırıcı yanıt verilemeyen bir ayrı argüman olarak varlığını korumaktadır.

---

¹ Suudi Arabistan ve Kuveyt yakın geçmişte Müslüman Kardeşleri terör örgütü ilan etmiş ve bu hareketi desteklemeyi sürdüren Katar'la yollarını ayırmışlardır. Son dönemlerde Katar'da Müslüman Kardeşler'e desteğini çekerek Mısır ve Kuveyt'in politikasına yaklaşmış bulunmaktadır. Mursi'ye güçlü bir siyasi destek veren ve bu desteğini halen sürdüren ülkeler arasında Türkiye'nin de adına yer verilmelidir.(EÇ)

Bu noktada sorun, Suriye sınırlarını aşarak devlet düzeyinde kimi bölgesel ve küresel aktörlerin güç gösterisi ve kazanım elde etme mücadelesine dönüşmektedir. Daha da önemlisi Sünni ve Şii mezhepleri arasındaki ezeli anlaşmazlık ve alan elde etme/genişletme/konsolide etme arzularına ek olarak Selefilik ve Müslüman Kardeşler ideolojisi arasındaki çatışma da oyun alanına dahil olarak sorunu daha da karmaşıklaştırmaktadır.

Kaldı ki sorun bunlarla da sınırlı kalmamakta Suriye'nin kuzeyinde özerk bir bölge yaratmak isteyen (Rojava) Kürt gruplarla (PYD/YPG/YPJ) cihadist radikal dinci örgütlerin (İŞİD-El Nusra) varlık ve öznel gelecek tasarımları yaşananları denetim dışına çıkararak bir tür sürüklenmeye dönüştürmektedir.

Ancak kimi yönleriyle her ne kadar haklılık payı olsa da bu ve benzer argümanlarla desteklenen 'dış kaynaklı proje' bakış açısı, yaşananları bütünüyle açıklamaktan uzak görünmektedir. Dış destekli ve kaynaklı bir proje ve prim yapan bir genelleme ile Batı'nın bölgede sahnelediği "çıkar amaçlı oyun" olarak açıklanması olası ikinci bakış açısının zafiyet noktası, Suriye'de bu projeyi satın almaya ve içselleştirmeye hazır kitlelerin görmezden gelinmesi ve rejimin aşırı baskıcı yönlerinin anılan projenin sahnelenmesini gerektirdiğinin dikkate alınmamasıdır.

Üçüncü ve açıklanmasına çalışılan iki bakış açısının karması olan değerlendirme ise 'halkın demokratik hak ve taleplerini dikkate alan, bireysel hak ve özgürlükler önündeki kısıtlamaların kaldırılmasını ve katılımcılığı/çoğulculuğu kabul eden yönetimlerin işbaşına gelmesini isteyen Suriye dahil olmak üzere diğer Arap halklarının anlaşılır ve haklı isteklerinin, bölgede egemen olmak/egemenliklerini sürdürmek ve kalıcılaştırmak isteyen kimi aktörlerce yönlendirildiği ve sürece müdahil olduğu'dur.

Varlığına tanık olunan ve açıklanmasına çalışılan birbirinin tümü ile karşıtı iki bakış açısının haklılık payı bulunan yönlerini bir araya getiren bu üçüncü karma bakış açısının, farklı tanımlama ve algılamalar arasında en gerçekçi olduğu söylenebilir.

Ancak Suriye krizine müdahil aktörler, rasyonel davranmak yerine işlevsel rasyonellik ilkeleri doğrultusunda hareket ettikleri için bu üçüncü görüş çevresinde bütünleşmeleri, Suriye'de tehdit algılamalarında yaşanan değişim ve dönüşümlere karşın yaşanan dönemde yine de uzak bir olasılık olarak görünmektedir.

Bu ve araştırmanın ilerleyen bölümlerinde sürece müdahil aktörler temelinde açıklanacak ayrı ancak tamamlayıcı nedenlerle Suriye; özgürlük ve demokrasi isteyen grupların rejimle mücadelesinin yanı sıra, devletler ve devletler dışı üçüncü aktörlerin bu ülke ve üzerinden geleceğe dönük bölgesel amaç ve çıkarlarına ulaşmanın rekabet ve çatışma alanına da dönüşmüş bulunmaktadır.

Çok etnikli, çok dinli/mezhepli ve daha önemli olmak üzere yönetsel yapının etnisite ve mezhep farklılıkları üzerine kurgulandığı Suriye, karmaşık iç dinamiklerini denetim altında tutan otoriter yapının gücünü görece yitirerek sarsılması sonucu kaos ve çöküşe sürükleniyor görünmektedir.

Bu sürüklenmeyi kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek, başarabilirlerse sonlandırmak isteyen ve Suriye'yi güç mücadelesinin pratik alanına dönüştüren devletler ve devletler dışı üçüncü aktörlerin güçlü varlığı, yaşanan karmaşayı daha da artırmakta ve yaşanan sorun doğaldır ki Suriye sınırlarını aşarak etkileşimleri açısından önce bölgesel, sonrasında küresel bir krize dönüşmüş bulunmaktadır.

Suriye halkının ağırlıklı bölümünü oluşturan Arapların, Sünni ve Şii (Nusayrı) mezhepleri arasındaki bölünmüşlüğü, bu grupların aynı mezheplere mensup üçüncü devletler ve devletler dışı/devlet sponsorlu/devlet güdümlü çeşitli silahlı gruplarca destekleniyor oluşu yaşanan karmaşayı artırırken bölgede öteden beri var olan kırılgan ve kaygan dengeleri de doğrudan etkilemekte ve sınırları ile kapsamının bugünden öngörülmesi çok da olanaklı olmayan bir domino efekti yaratmaya aday görünmektedir.

Nitekim Suriye'de Nusayrı'lar dışındaki diğer etnik gruplara oranlandığında çok daha fazla baskı ve kısıt altında bulunan, vatandaşlık haklarına dahi sahip olmayan

Kürtlerin mevcut konjonktürden yararlanma çaba ve manevraları sınırdaş ülkeleri ilgilleyen yeni sorunlara eşlik etmektedir.²

Bu bağlamda eş etnik ve mezhep aidiyetleri çevresinde bütünleşen ancak bir süre sonra çeşitli nedenlerle³ kendi aralarında ayrışan gruplar içsel ve dışsal yeni ittifaklar aramakta, bu arayış sonucunda sorun başlangıçtaki rejim yanlısı/rejim karşıtı iki boyutluluğundan uzaklaşarak çok taraflı/vektörlü/asimetrik bir kimliğe ulaşmış görünmektedir.

Yaşanan soruna; taraflar, silahlı güç, nümeratik üstünlük/zafiyet ve bölünmüşlüklerden soyutlanarak bir perspektiften, psikolojik açıdan bakıldığında mutlaka önemsenmesi gereken bir gerçeklikle karşılaşmaktadır. Rejim karşıtı gruplar (El Kaide, El Nusra, İŞİD, vb. gibi radikal dinci gruplar dışarıda tutularak) demokratik talepleri doğrultusunda bir hak elde etme mücadelesi verirlerken, rejim için sorun 'var ya da yok olma' kısacası BEKA kimliğindedir. Bu algılamanın yarattığı adanmışlık kültü ve adanmışlığın davranışsallığa yansımaları dikkate alındığında psikolojik açıdan üstünlüğün rejim ve rejim yanlılarında olduğu sonucuna varmak mümkündür.⁴

Rejim karşıtlarını; aralarındaki bölünmüşlük, güç mücadelesi, radikal dinci grupların ise Suriye'nin demokratikleşmesi ve insan hakları ile ilgisi bulunmayan varlık ve eylemleri açısından kuşku/güvensizlikle ile karşılayan kimi dış aktörlerin kimlere, ne ölçüde yardımcı olacakları konusunda anlaşılır kararsızlıkları bulunmaktadır. Bu kararsızlığa ek olarak Suriye'de rejimin çökmesinin bağlı olarak, devlet yapısı, sistemi ve aygıtının da çökmesine neden olabileceğine ilişkin Irak'ta yaşanan deneyimler, sorunun sonlandırılmasına ilişkin radikal senaryoların gündeme gelişini engellemeyi sürdürmektedir. Gerek Suriye yönetimi gerekse karşıt tarafların liderleri konumundaki ABD ve Rusya'nın bu durumun farkında oluşları rejimin manevra

---

² Suriyeli Kürtlerle ilgili gelişmeler ayrı bir bölümde irdelenecektir. (EÇ)

³ Radikal İslami gruplar dışında rejim karşıtı grupların kendi aralarındaki bölünmüşlük ideolojik olmaktan çok rekabet, güç mücadelesi, çıkar, aşiret ve büyük aileler arasındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır.(EÇ.)

⁴ Var olma/ varlığını sürdürme refleksine dayanan mücadelelerde haklılık duygusundan kaynaklanan sertlik sınırsızlığa varabilmektedir.(EÇ.)

alanını genişletmekte ve güç dengesini siyasi açıdan olmasa da askeri açıdan muhalifler aleyhine etkilemektedir.

Kaldı ki Esad rejiminin meşruiyetini kaybettiğini ve Esad'ın Suriye'nin geleceğinde oyuncu kimliğine sahip olmayacağını defaatle yineleyen başta ABD olmak üzere Batı ülkelerinden özellikle IŞİD'in ulaştığı konum sonrasında yapılan açıklamalarda en azından geçiş süreci aşamasında Esad/Baas gerçeğinin kabul edilmeye başlandığı görülmektedir.

Nitekim 25 Şubat 2015 günü bir grup Fransız parlamenterin Şam'da Esad'ı ziyareti bu değişimin bir göstergesi kimliğinde olmalıdır.

Kaldı ki rejime destek veren ve rejim karşıtı grupları destekleyen dış aktörlerin konum ve kararlılıklarındaki farklılıklar da rejime siyasi (psikopolitik) yansımaları bulunan bir ayrı psikolojik üstünlük sağlamaktadır. Örneğin Suriye'nin kaybedilmesini, ulusal ve bölgesel çıkarları bağlamında yaşamsal bir önem konumuna yükselten ve soruna doğrudan müdahil olan İran'la, Suriye'de yaşananlara salt insanî açıdan yaklaşan ve politikalarını bu temele dayandıran kimi AB üyesi ülkeler arasındaki yaklaşım ve konumlanma farkından kaynaklanan eylemsellik ve yaptırımlar bu argümanı destekler niteliktedir.

Suriye krizine Tahran penceresinden bakıldığında Esad rejiminin sonlanması; İran'ın, Bağdat-Şam-Lübnan (Hizbullah) hattında oluşturduğu Şii jeopolitiği (Şii Hilali) stratejisinin çökmesi ve Tahran'ın Arap dünyasında tek müttefikini kaybetmesi ile eş anlamlıdır.

İran'ın, Suriye'de rejime verdiği siyasi desteği zaman içinde artırarak krize askeri, ekonomik ve finansal açılardan doğrudan müdahil olması Tahran'ın Orta Doğu stratejisinde Suriye'yi kilit/merkez konuma yükselterek rejiminin varlık ve sürdürülebilirliği ile eşleştirdiğini göstermektedir.

İran'ın Suriye ilgisinin arka planında yer alan bir başka etmen ise Nusayri azınlığın denetimindeki Suriye'nin kaybedilmesi halinde Şii Hilal'i projesinin çökmesine ek olarak Suriye üzerinden İsrail'e karşı kullanabileceği enstrümanları koruma kaygısı

olarak açıklanabilir. Unutulmamalıdır ki Suriye'nin, İsrail ve Filistin'e coğrafi yakınlığı, bu ülkenin İran tarafından Hizbullah'a lojistik destek koridoru olarak kullanılması olanağını tanımaktadır.

Bu konuda Şii Irak yönetiminin de desteğini alan İran, denilebilir ki Suriye krizini bir anlamda kendi krizi olarak değerlendirerek soruna doğrudan müdahil olmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun Suriye'de mevcut rejime verdiği açık destek ve yönlendirme kapasitesine karşı, karşıt cephenin lideri konumundaki ABD'nin kendi açısından anlaşılır nedenlerle Ortadoğu'ya gereğinden fazla angaje olmama ve Libya örneğinde görüldüğü üzere fiziksel anlamda geri planda kalma biçiminde açıklanması olası durumu Suriye rejiminin artı hanesinde yer alan bir başka etmendir.

ABD Başkanı Obama'nın görev süresinin sonuna yaklaşmış ve Demokratların Temsilciler Meclisi ve Senato'da çoğunluğu kaybetmiş oluşu Beyaz Saray'ı radikal kararlar konusunda görelî bir pasif konuma indirgemiş görülmektedir.

Sorunun ne yönde ilerleyeceğine ilişkin bir başka saptama ise Suriye'de yaşanmakta olan yıkım ve insani drama kimi ülkelerin yaklaşımlarındaki açık hipokrasidir. Şurası bir gerçekliktir ki burada ayrıca isimlendirilmesine gerek duyulmayan pek çok ülkenin yaşanan krize ilgisi; Suriye'de meydana gelen trajik yıkım, can kayıpları, kitlesel göçler, insan hakları ihlalleri, işkenceler, aşırı ve orantısız güç kullanımı ve rejimin baskıcı karakterinden kaynaklanmamaktadır.

Başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkeleri, yaşananları mezhep temelinde algılamakta ve kendi ülkelerinde İran etkisindeki Şii nüfustan kuşkuları nedeniyle Tahran'ın bölgede yükselen etki gücünü Suriye üzerinden zayıflatarak kırmayı amaçlamaktadırlar. Şii Hilalinin en uç noktasında bir yıkım gerçekleştiği ve Esad liderliğindeki Nusayri'lerin iktidardan uzaklaştırılması halinde Suriye'yi kaybeden İran'ın çevresinde oluşturmaya çalıştığı güvenlik kuşağını sınırlarına çekmek durumunda kalacağı ve denetimindeki vekil savaş unsurlarının gücünü yitireceğini düşünen bu ülkeler için Arap kökenli olsalar da Suriye'de yaşanan can kayıpları ve yıkımın birincil önemde bulunduğunu söylemek çok doğru olmasa gerektir.

Yine 1920-1946 yılları arasında Suriye’de manda yönetimi ile egemen olan Fransa’nın bu ülkede oluşturduğu sosyo-politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapı taşlarının bugün yaşanan krizde ortaya çıkan kodları dikkate alındığında örneğin bir Fransa ile Almanya’nın, aynı birliğin (AB) üstelik çekirdek üyeleri olmalarına karşın Suriye’ye yönelik tehdit ve çıkar algılamalarının eş değer olduğu söylenemez.

Manda yönetimine karşı bir özgürlük mücadelesi başlatabilecek Arap Milliyetçiliğine dayalı oluşumları ve merkezi otoriteyi tehdit edebilecek bir etnik ya da dini unsurun (sayısal olarak Sünni Araplar) tek başına ve ayrı bir güç haline gelmesini engelleyebilmek için geçmişte Suriye’de azınlık gruplar⁵ üzerinden siyaset yürüten Fransa’nın (Lazkiye yöresinde Nusayri’ler, Süveyde yöresinde Dürzi’ler ve Suriyeli Hristiyanlar) bu ülke ile ilgili konum ve politikası ile ülkesinde yaşayan Müslüman nüfus nedeniyle radikal dinci akım ve örgütlenmelerin etkileşimlerinden endişe eden Almanya’nın bakış açıları ve değerlendirmelerinde farklılıklar olması son derece doğal olmalıdır.

Nitekim bu farklı algılama, yaklaşım ve eylemsellikler Paris’te Charlie Hebdo baskınında yansımasını bulmuş ve Fransa ağır bir fatura ödemek durumunda kalmıştır.

Sergilenen ve sergilenmesi sürdürülen hipokratik yaklaşımlar konusunda en belirgin ve Suriye’de rejimin elini güçlendiren bir başka örnek ise ABD ve bu ülkenin bölge müttefiklerinin politika ve yaklaşımlarıdır. Petrol üreticisi Körfez Ülkeleri ve Suudi Arabistan’da monarşik/teokratik rejimlerin baskıcı karakteri, demokratikleştirilmesi ve

---

⁵ Dürzi’ler Fransa’nın 1918 yılında Suriye’yi işgal etmesinden sonra 1921 yılında Cebel-i Dürz Emirligi adı altında özerk bir devlete sahip olmuşlardır. 1936 yılında bu devletin sonlanması üzerine Dürzilerin bir bölümü Suriye vatandaşı olmuş, bir bölümü ise Lübnan’a göç etmişlerdir. Suriye’de günümüzde 400.000 dolayında Dürzi’nin yaşadığı varsayılmaktadır. 31 Ağustos ve 1 Eylül tarihlerinde Beyrut Yüksek Komiserliğinden çıkan kararlarla İskenderun Sancağı’nın güneyi ve Büyük Lübnan’ın kuzeyinde bulunan Lazkiye yöresindeki bölge Alavi Özerk Bölgesi olarak anılmaya başlamıştır. 29 Eylül 1923’de bölgedeki Nusayri’ler bağımsızlığını ilan etmiş ve 1925 yılında yöre Alavi Devleti olarak anılmaya başlanmıştır. Bölge 1930 yılında Lazkiye Sancağı adını almış, 1936’da bağımsızlığını ilan eden Suriye’ye katılması ile birlikte özerkliği sürmekle birlikte devlet varlığı sonlanmıştır. 1939 yılında tekrar Suriye’den ayrılan Nusayri’ler yeniden Özerk Alavi Bölgesi haline gelmiş, 1944 yılı Haziran ayında Suriye Devletine katılmıştır. (Wikipedia)

insan hakları ihlalleri ile hiç ilgilenmeyen, ilgilenmek bir yana güçlü bir destek veren ABD'nin; Suriye'nin demokratik, insan hak ve özgürlüklerine saygılı bir konuma ulaştırılmasına gösterdiği ilginin içtenliğini hele yaşanan Irak deneyiminden sonra rejim yanlısı Suriye'lilere anlatarak bu kesimleri rejimden ayırtırmak herhalde psiko-politik ve sosyal psikoloji açısından olanaksız olmalıdır.

Rusya Federasyonuna gelindiğinde; Akdeniz'deki tek müttefiki, bölgedeki en büyük silah alıcısı, denize açılan üslere sahip olduğu, geri çekilmiş olmalarına karşın yakın geçmişte pek çok askeri uzman ve danışmanın görev yaptığı bu ülkeyi gerek jeostratejik ve jeopolitik nedenler, gerekse dünya politikasında kendisine açmak istediği yer ve yeniden küresel güç olma iddiaları dikkate alındığında rejimin arkasında güçlü duruşunu radikal bir biçimde değiştirmesinin, yaşanan insani drama karşın çok ta olanaklı olmadığı söylenebilir.

Rusya Federasyonu'nun tıpkı İran gibi bölgede tek müttefiki olan Suriye'yi, Akdeniz'in gerek doğusunda bulunan yeni enerji kaynakları ve ulaşım yolları gerekse üsleri aracılığı ile açık denizlere erişim sağlaması nedeniyle giderek artan jeopolitik ve jeostratejik önemi dikkate alındığında kaybetmek istememesi geleceğe dönük ulusal tasarım ve çıkarları açısından anlaşılır olmalıdır.

Rusya Federasyonu'nun yeniden küresel güç ve aktör olma ideal, iddia ve girişimleri açısından Karadeniz'de Kırım (Sivastopol) ve Akdeniz'de Suriye'nin (Lazkiye-Tartus) önem açısından benzer anlam ve konumlara sahip olduğu düşünüldüğünde Putin liderliğinde giderek güçlenen Panslavik akımlar bağlamında Suriye kilit bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle kimi Batılı ülkelerin Suriye krizine yaklaşımlarındaki çekingenlik ve ihtiyata karşı, İran, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti soruna kendi gerekçeleri doğrultusunda güçlü bir biçimde müdahil olmakta, bu durum ise Esad rejiminin elini güçlendirmektedir.

Bölgede Suriye krizi ile doğrudan ilgili olmakla birlikte ulusal güvenliği açısından tehdit algılamadığı sürece görünürde hareketsiz duran ancak yaşananların her aşamasında doğrudan ya da dolaylı olarak yer alan İsrail'e gelindiğinde; Tel Aviv'in

Suriye’de yaşanan yıkım ve insani dramı salt ulusal güvenlik penceresinden gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Suriye’de süregelen iç savaş ya da “iç savaş içinde savaşın” bu ülkenin askeri ve ekonomik gücünü tüketmesi, iç sorunlarına odaklanmış bir Suriye’nin İsrail’e karşı düşmanca tavrını fiziki anlamda sürdürecektir. Olanaklarının kalmaması, bir anlaşmaya varılması halinde dahi ülkedeki yıkımın giderilmesi ve normal yaşama dönülmesinin çok uzun yıllar süreceğinin bilirliliği İsrail’i rahatlatan etmenler arasındadır. Ancak İsrail’in Suriye’de yaşananlara ilişkin temel endişeleri; bu ülkede İran’ın etkisinin artması, Hizbullah’ın Suriye’de giderek güç odağı haline gelmesi, Suriye ordusunun sofistike silah sistemlerinin Hizbullah’ın kullanımına verilme olasılığı ve giderek güçlenen radikal dinci örgütlerin varlığıdır. İran’da Ruhani döneminde başlayan Batı ile ilişkilerin restorasyonu döneminde Tahran’ın İsrail’e, Suriye üzerinden bir tehdit sergilemesini yakın gelecekte uzak bir olasılık olarak gören İsrail için şu aşamada yakın tehdit, Suriye’de El Kaide bağlantılı ve başta IŞİD olmak üzere diğer radikal dinci örgütlerdir. Bu nedenle İsrail, bu gibi grupların eline geçebileceği endişesi ile ÖSO’ya bağlı ılımlı gruplara sofistike silahlar verilmesini ihtiyatla karşılamakta ve güçlü ilişkiler ağı aracılığı ile bunu engellemeye çalışmaktadır. Genetik kodları davranış kalıpları açısından çözümlenmiş bir düşman/hasımla yaşamamanın, refleksleri bilinmeyen bir dostla yaşamaktan daha kolay olabileceği İsrail’in tercihi olarak değerlendirilmektedir. Saddam dönemi Irak’ta, Amerika tarafından (CIA) Kürtlere yapılmakta olan illegal yardımlarla ilgili olarak ABD Temsilciler Meclisinde kurulan araştırma komisyonunda ifade veren ve bu ifadesi (19 Ocak 1976) PIKE raporunda yer alan bir yetkilinin şu sözleri İsrail’in politikası açısından anlaşılır ve öğretici olmalıdır.

‘Ne Amerika Birleşik Devletleri, ne de Dr. Kissinger (dönemin Dışişleri Bakanı) Kürtler için zaferi arzulamamaktadırlar. Onlar yalnızca isyancıların, Irak’ın kaynaklarını tüketmeye yetecek düzeyde bir çatışmayı sürdürebileceklerinden emin olmayı ummaktadırlar...’⁶

---

⁶ EIR, The Hot Autumn, Ağustos 1983, Frankfurt

Suriye’de sürmekte olan iç savaşta, her iki tarafın güç dengesi açısından bir kilitlenme yaşadığı ve taraflardan birisinin askeri açıdan zafer kazanmasının olanaksızlığı dikkate alındığında, bu kilitlenme, yıkım ve iç savaşın sürmesinden kimlerin kazanım sağladığı ve kimlerin kaybetmekte olduğu herhalde çok açık olmalıdır. Her ne kadar son aylarda rejim güçleri askeri açıdan bir üstünlük sağlamış görünüyorsa da, görece bu üstünlüğün kesin ve sonuç alıcı bir zafere dönüşmesi yine de olanaklı bulunmamaktadır.

ÖSO’ya bağlı muhalif seçilmiş kimi silahlı grup mensuplarının eğitime tabi tutulmalarına ilişkin anlaşma ve eylemler bu bağlamda değerlendirildiğinde sorunun taraflardan birisinin askeri zaferi ile sonlanacağı Suriye’nin gelecek planlamaları içerisinde yine de bulunuyor görünmemektedir. Bu açıdan Suriye’de yaşanan iç savaşın gelinen aşamada rakip aktörlerin Suriye coğrafyasını aralarındaki güç mücadelesinin pratik alanına dönüştürdüklerini ve bedelinin Suriye Halkına yüklendiğini söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

2.Nerelerde, Hangi Yanlılıklar Yapıldı?

Araştırmanın bu bölümüne kadar Suriye’de yaşanan iç savaşın sonlandırılmasına yönelik ve samimiyet derecesi tartışmaya açık kimi girişimlerde niçin bir başarı elde edilemediğinin nedenlerine ana hatları ile açıklık getirilmesine çalışıldı.

Ülkelerin, uyguladıkları politikaların ulusal çıkarları çevresinde biçimlendiğine ilişkin Lord Palmerstone’un geçerliliğini korumayı sürdüren ünlü sözleri anımsandığında,⁷ Suriye’de yaşananların doğrudan ve dolaylı aktörler tarafından bu çerçevede algılanıyor oluşu real politik’in bir gerçekliği olarak kabul edilmeli ve çözüme bu noktadan çıkışla yaklaşılmalıdır.

---

⁷ Henry John Temple, 3rd Viscount Palmerstone: İngiliz devlet adamı, doğumu 20 Ekim 1784, ölümü 18 Ekim 1865. Devletlerin daimi dostlukları ve düşmanlıkları yoktur. Ebedi çıkarları vardır. Bizim görevimiz bu çıkarları korumaktır.

Nitekim son dönemlerde Suriye’de bir çözüme ulaşılması açısından yoğunlaşan, başarısızlığa uğramış görünse de sürdürülmesi ve zaman içinde sonuç vermesi⁸ umulan görüşmelerin temelinde bugüne kadar çatışan kimi çıkar ve tehdit algılamalarının ortak noktalara evrilmesinin bulunduğu söylenebilir. Bu, özellikle ABD, AB üyesi ülkeler ve Rusya Federasyonu açısından yeni tehdit algılamasının adı Suriye’de konuşlanan ve giderek güçlenen “radikal İslamcı örgütler” özellikle “Jabhat al-Nusra” ve İŞİD’dir.

Bu ve üzerinde çalışıldığı takdirde çözüme yardımcı olacağı ve tarafları, aralarındaki anlaşmazlıkları zaman zaman ötelemeye zorunlu kılan tehdidin ayrıntılarına geçmeden önce yukarıdaki bölümlerde açıklanmasına çalışılan çeşitli aktörlerin kendilerini konumlandırma ve algılamalarına ek olarak, sorunun bu denli büyümesi ve küresel bir krize dönüşmesinde, yenilerinden kaçınmak adına yapılan yanlışlıklar üzerinde durulması gerekmektedir.

Denilebilir ki yaşanan krizin Suriye sınırlarını aşarak önce bölgesel, sonrasında süper ve büyük güçlerin katılımları ile küresel bir nitelik kazanması ve maliyeti öngörülemeyen bir iç savaşa dönüşmesinde en büyük etken özellikle Batı ülkelerinin -ki bu ülkelere Türkiye’de dahildir- Suriye ordusu ve istihbarat kurumlarının konum, güç, ilişkiler ağı, ideolojisi, sistem içindeki yeri, sadakat ve ağırlığının yeterince bilinmemesi ya da biliniyor olsa da önemsenmemesi ve temennilerin ağırlığında (wishfull thinking) hareket edilmesi olmuştur.

---

⁸ 30 Haziran 2012’de Cenevre’de BM Güvenlik Konseyi Daimi Üyeleri ve Türkiye, Irak, Katar Dışişleri Bakanlarıyla AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi, BM Genel Sekreterinin katılımları ile düzenlenen toplantıda Suriye’de tam yetkili bir geçiş hükümeti kurulması konusunda mutabakat sağlanarak ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Cenevre II Konferansı yayımlanan bu bildirinin temel ilkeleri doğrultusunda 22 Ocak 2014 tarihinde 30 ülke ve uluslararası kuruluşun temsilcileri ve Suriye Yönetiminin de katılımı ile toplandı. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon tarafından İran’a yapılan davet, Suriye Ulusal Koalisyonu’nun Konferansa bu koşullar altında katılmayacağını açıklaması üzerine geri çekildi. Ne var ki Suriye’de muhalefetin 121 üyeli çatı örgütü olan SUK’un (Suriye Ulusal Konseyi) 44 üyesi Esad rejimine yönelttikleri koşulların yerine getirilmediği gerekçesi ile koalisyonun çekildiklerini açıkladılar. Körfez ülkeleri destekli Ahmet Jarba’nın liderliğini yaptığı SUK’un diğer üyeleri konferansa katılacaklarını açıkladılarsa da bu durum muhalefetin kendi içindeki bölünmüşlüğüne sergilemesi açısından temsil yeteneğinde ciddi bir zafiyete neden oldu. Aynı bölünmüşlük, Mesud Barzani’ye yakın Kürt grupların konferansa katılmalarına karşın PYD ve ekseninde yer alan Kürt Partilerin konferansa davet edilmemeleri üzerine bir başka şekilde yüzeye yansyarak Suriye Yönetiminin elini güçlendirdi. Konferans Esad’ın görevini bırakması ve Esad’sız bir geçiş hükümeti kurulması noktasında Suriye’yi temsil eden Dışişleri Bakanı Velid Muallim’in sert tepkisi üzerine bir sonuca ulaşılmadan sona erdi.

İkinci yanlış ise Suriye'deki demografik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve psiko-politik yapının mevcut sistemin oluşmasındaki rol ve etkileşimlerinin gereğince ve yeterince analiz edilmemiş olmasından kaynaklanmıştır.

Tunus ve Mısır'da başlayan halk hareketlerinde silahlı kuvvetlerin görece hareketsiz ve tarafsız kalması, Libya'da milis güçleri dışında klasik bir ordu yapılanması bulunmayışı, Suriye'de bir kalkışma sırasında benzer bir davranış modeli ile karşılaşılacağı ya da ordunun bölünmesi/ taraf değiştireceği algısını yaratmış, bu algı Suriye Ordusunun geçmişi ve bugünü ile yapılan değerlendirmelerle daha da güç kazanmıştır.

İsrail karşısında caydırıcı bir rol oynayabilme gücünden yoksun, güçlü bir komuta-kontrol sistemine sahip olmayan, sayısal açıdan korkutucu ancak operasyonel yetenekleri açısından savaş kabiliyeti sınırlı tank ve zırhlı muharebe aracı ile savaş uçağına sahip olduğu bilinen, eğitim düzeyi yüksek olmayan, moral ve motivasyonu sorgulanabilir bir Suriye ordusunun, yaygın bir halk hareketini bastırmada başarılı olamayacağı -ki bu tespit nispeten doğru çıkmıştır- ve kısa zamanda çözülerek saf değiştireceği -yanlışlık burada başlamıştır- olayların başlangıcında genel bir algı ve beklenti kimliğindeydi.

Bu görüş sahipleri Suriye ordusundaki askerlerin demografik yapının yansıması olarak büyük bir bölümünün Sünni mezhebine mensup ve ayaklanmacıların da Sünni oluşları dikkate alındığında bu kesime karşı güç kullanmaktan kaçınacakları ve saf değiştireceklerine ilişkin yüzeysel açıdan mantıklı beklentiler içine girmişlerdir. Nitekim bu beklentiler başlangıç aşamasında bir ölçüde gerçekleşmiş ancak gerek sayısal, gerekse ordunun komuta kademesi ve subay kadroları açısından beklenen düzeylere ulaşmamıştır. Bugüne kadar Suriye Silahlı Kuvvetlerinden saf değiştirerek muhaliflere katılanlar ya da kaçakların sayısal oranı ordu mevcudunun yaklaşık yüzde 10'u ile sınırlı kalmıştır.

Bu beklenti sahiplerinin dikkate almadıkları ve yanlışlarının başladığı nokta Suriye'de ordunun ayrıcalıklı konumu, eğitim sistemi ve ideolojisi olmuştur. Sovyet

askeri doktrinine göre eğitilen, (subay kadrolarının çok büyük bir bölümü eğitimlerini Sovyetler Birliği ve Rusya Federasyonunda almış olup Suriye'de sayıları binlerle ifade edilen Rus askeri danışman/uzman bulunmaktaydı) düşünce sistem ve refleksleri buna göre biçimlenen Suriye ordusunun yalnızca ülkenin değil rejimin de koruyucusu olduğu bu ülke üzerine yapılan planlamalarda görünen odur ki dikkate alınmamıştır.

Rejime yönelik bir tehdit ve tehlikenin ülkeye tehditle eş anlamla algılanacağı ve bu tehdide mukabelenin Sovyet askeri doktrininde yer alan ayaklanmaların bastırılma yöntemlerini aynen içereceği göz ardı edilmiştir. Bir ayaklanmayı bastırmak için gerekli gücün herhangi bir sınırlama getirilmeksizin ve mevcut silahların tümünün gereğinde hedef gözetilmeksizin şiddetle kullanılmasını öngören Sovyet askeri doktrinini, bu doktrinle yetiştirilen kadroların uygulaması herhalde beklenmeli ve Suriye ordusu üzerinde beklentilere dayalı hesaplar yapılmamalıydı. Nitekim Suriye ordusunun ayaklanmaları bastırmak için başvurdukları yöntemlere bakıldığında, ayaklanmacıların buldukları bölgeleri sivil halkla birlikte kuşatma altına almak, havadan ve karadan sivil zayıat ve yıkımı dikkate almadan ağır silahlarla bombalamak olduğu ve bunun Rus ordusunun Çeçenistan'da, özellikle Grozni'de başvurduğu yöntemin bir aynısı olduğu görülmektedir.

Suriye ordu birliklerinin ayaklanmacıların tutunduğu yerleşim bölgelerinde, yıkım ve sivil zayıata neden olmamak için sokak savaşlarına girişeceği, bu konudaki eğitim eksiklikleri nedeniyle başarılı olamayacakları yolundaki görüş ve beklenti de, yukarıda değinilen Sovyet Askeri Doktrininin uygulanması nedeniyle çökmüş bulunmaktadır. Ordu birlikleri ayaklanmacıların üstünlük sağladıkları ve denetim altına aldıkları yerleşim yerlerini kuşatarak çevre ile irtibatını kesmekte, havadan uçak ve savaş helikopterleri, karadan tank ve topçu ateşi ile direnişi kendi açılarından zayıat vermeden kırmayı seçmiş bulunmaktadır.

Muhalif grupların uçak, tank ve zırhlı muharebe araçlarına karşı koyacak karadan havaya ve karadan karaya güdümlü füze sistemlerine sahip olmayışı ve bu silahların önceki bölümlerde açıklanmasına çalışılan nedenlerle muhaliflere verilmesinde

yaşanan tereddütler devam ettiği için direnişlerinde başarılı olamamakta, elde ettikleri yerleri koruyamamakta ve genişletememektedirler.⁹

Suriye ordusunun tutum ve tavrına ilişkin en ciddi yanlış değerlendirme Hava Kuvvetlerinde yapılmıştır. Hafız Esad'ın geçmişte Suriye Hava Kuvvetleri Komutanı ve savaş kahramanı oluşunun¹⁰ bu kuvvet mensuplarının moral ve motivasyonları üzerinde belirleyici bir etki yarattığı ve kendilerini rejimin gerçek sahip ve koruyucuları olarak algıladıkları, yapılan hesap ve değerlendirmelerde yine dikkate alınmamıştır. Nitekim Suriye ordusunda saf değiştirenlerin kuvvetlere göre dağılımına bakıldığında en az firenin hava kuvvetlerinde verilmiş oluşu bir tesadüf olarak değerlendirilmemelidir.

Çatışmaların başlangıcında, aldıkları eğitim ve ideolojileri gereği rejimi, ülkeleri ile özdeşleştirerek koruyan Suriye ordusunun tutum ve tavrı ilerleyen zaman içinde başkaca nedenlerle daha da kemikleşmiş ve başlangıçtaki saf değiştirmeler büyük ölçüde sonlanmış bulunmaktadır.

Muhafiflerin özellikle radikal dinci grupların esir aldıkları Suriyeli asker ve subaylara uyguladıkları işkence ve infazlardaki şiddet dozu, sivil kayıpların artışına paralel olarak tırmanmış, sokak mahkemeleri ve toplu infazların vahşet sınırlarını zorlayan görüntüleri yayıldıkça ordu mensuplarının rejimi koruma görevleri aynı zamanda kendilerini de koruma refleksine (içgüdüüne) evrilmeye başlamıştır. Denilebilir ki çatışmaların başlangıcında sadece rejimi koruma adına davranan ordu mensupları, gelinen aşamada bu misyonlarının yanı sıra (hatta öncelikle) kendilerini de korumak için çarpışmakta, varlıklarının sürmesi ve güvenliklerinin ancak rejimin ayakta kalması ile mümkün olacağına inanmaktadırlar.

---

⁹ Son aylarda bazı muhalif grupların TOW M220, Milan ve HOT antitank güdümlü füze sistemleri kullanmaya başladıkları görülmektedir.

¹⁰ Hafız Esad: Doğumu 06 Ekim 1930, Kardaha-Lazkiye, ölümü 10 Haziran 2000. 1955 yılında Humus Askeri Akademisinden pilot subay olarak mezun oldu. 1961'de siyasi faaliyetleri nedeniyle ordudan ihraç edildi. Baas Partisine girerek kilit görevlere yükseldi. 1963 askeri darbesinde rol aldı. 1965 yılında Hava Kuvvetleri Komutanı, 1966'da Savunma Bakanı oldu. 1971'de devlet başkanı seçilerek ölümüne kadar bu görevi sürdürdü. (www.who's who)

Aidiyet duyguları rejimle özdeşleşen ve varlıklarının ancak rejimin devamı ile mümkün olacağı algısı ile davranma zorunluluğunu hisseden Suriye ordusunda geline noktanı itibaren genel bir çözüme bekleminin gerçekçi olmadığı bilinmeli ve aldıkları eğitim, aynı kuruma mensubiyetin dışında ordu mensupları arasında ayrı ve daha güçlü bir grup kimliği oluştuğu (aynı suçta ortak olmanın yarattığı grup kimliği) Suriye’de çözüm arayışları ve gelecek tasarımlarında mutlaka dikkate alınmalıdır.

Suriye Ordusuna koşt olarak eş zamanla birlikte yapılan bir ikinci yanlış değerlendirme istihbarat servislerinin gücü, yaygınlığı, sistem içindeki yer ve ağırlığının küçümsenmesi olmuştur. El Muhaberatın operasyonel gücü hakkında bir fikir sahibi olunsa da Suriye’de 10’un üzerinde ayrı istihbarat servisi bulunduğu,(17 olduğu söylenmektedir) Suriye ordusunda her kuvvetin kendi istihbarat servisine sahip olduğu, bu servislerin aynı zamanda birbirlerini denetleyen bir mekanizma içinde neredeyse sınırsız yetkilerle çalıştıkları dikkate alınmamıştır. Bu bağlamda olası bir kriz ve çatışmada istihbarat örgütlerinin rolleri ve güçlerinin ne olabileceğinin yeterince hesaplanmadığı değerlendirilmektedir. Suriye istihbaratının özellikle Lübnan’da operasyonel yeteneklerini geliştirerek ciddi deneyimler kazandığı, operasyonlarını zaman zaman kimi Avrupa ülkelerine taşıdığı ancak temel görevinin içeride rejim karşıtı hareketleri izlemek ve denetim altına almak olduğu anımsandığında bu reflekslerini acımasızca kullanacakları ve şiddete dayalı bir yıldırma kampanyası yürütecekleri öngörülebilirdi.

Sonuç olarak İsrail’le ilgili ve içinde kara mizah barındıran yaygın bir anekdotun (İsrail; ordusu olan bir devlet değil, devleti olan bir ordudur) aslında Suriye için istihbarat servislerinin de eklenmesi ile bir gerçeklik olduğu, halk hareketlerinin başlangıcında dikkate alınmış olunsaydı belki de çatışmalar bu denli yoğunlaşarak yaygınlaşmadan bir çözüm üretilmesi mümkün olabilirdi.

Bu noktada ayrı bir parantez açılarak Suriye’de rejimin, Batı ülkelerinin endişe ve korkularını kendileri açısından nasıl bir kazanıma dönüştürdüklerinin açıklanmasına yer verilecektir. Çünkü bu bölümde üzerinde durulacak hususlar, önceki bölümlerde

değınilen başat aktörler arasında çelişen ve çatışan çıkarların, yakın tehdit algılamaları karşısında anlaşmazlıkların ötelenmesini dayatan sürecin anahtarı kimliğindedir.

Suriye'de rejim, çatışmaların yaygınlaşması ve dozunun artması ile birlikte anımsanacağı üzere sürekli olarak bunun bir terör hareketi olduğunu, şiddet eylemlerinin genellikle Suriye dışından gelen radikal gruplarca gerçekleştirildiği mesajını vermiş ve etkili bir algılama yönetimi yürütmüştür. Suriye'de özellikle Sünni kesimden kaynaklanan demokratik hak taleplerini bir tür görmezden gelen ve perdeleyen bu söylemlere Batı dünyasında başlangıçta çok fazla prim verilmez ve inandırıcı bulunmazken son dönemlerde Suriye'de etkinliklerini artıran radikal dinci örgütlerin eylemleri bu mesajları doğrular bir nitelik kazanmaya başlamış bulunmaktadır. Özellikle son aylarda ÖSO'ya bağlı gruplarla radikal dinci örgütler arasında baş gösteren çatışmalar, ÖSO ve rejim güçlerinin karşısına ortak bir düşman koymuş görünmektedir.

Yine son aylarda radikal dinci örgütlerin, ÖSO ve rejim güçleri ile çatışmaları yanı sıra kendi aralarında bir güç mücadelesine girmiş olmaları bu konuda duyulan endişeleri daha da güçlendirmekte ve Suriye'de üslenen IŞİD eylemlerini Irak'ın güneyine, El Ambar, Felluce ve Tikrit'ten sonra Musul, Kerkük ve Tuzhurutu ile Libya'ya yaymış görünmektedirler.

Suriye'de sayıları 40 dolayındaki radikal dinci örgüt ve fraksiyon, silahlı mensuplarının sayısal azlığına karşı Irak ve Afganistan'da edindikleri çatışma deneyimleri, adanmışlık kültürleri nedeniyle son derece etkili olmakta, sınır taşımayan şiddet eylemleri uygulayarak sivil halk üzerinde ciddi bir baskı kurmaktadır.

Sözü edilen grupların Suriye'de etki güç ve alanlarını artırmasına koşut olarak Batı ülkelerinde Suriye krizine bakış açısında, krizin temel nedenine ilişkin algı ve konumları değişmemiş olmakla birlikte yeni bir arayışın ortaya çıktığı görülmektedir. Suriye ordusunun gücünü tümüyle yitirmesi ve tasfiye edilmesi halinde, ılımlı muhalif grupların radikal unsurlar karşısında tutunmalarının mümkün olamayacağı haklı

görüşünün ağırlık kazanmaya başladığı yaşanan dönemde siyasi çözüm arayışlarının hız kazanması dikkat çekici olmalıdır. Öte yandan Suriye’de devlet aygıtını oluşturanların ağırlıkla Baas Partisi mensupları¹¹ ve Nusayri kökenli oldukları dikkate alındığında, oluşturulması halinde yeni sistemde bu gibi kişilere yer verilmemesi ve tümüyle tasfiyesinin, Irak örneğinde yaşanan sıkıntılara neden olacağı endişesi görece yumuşak bir geçiş (moderate transicion period) arayışlarına hız kazandırmış görünmektedir.

ABD’de 11 Eylül saldırısı sonrası oluşan sendromun etkilerini halen sürdürdüğü, İngiltere, İspanya, Fransa ve Danimarka’da gerçekleştirilen eylemler sonrası Avrupa ülkelerinde radikal dinci örgütlerin olası eylemlerinin ciddi bir endişe kaynağı haline geldiği, Rusya Federasyonunda Çeçen’lerin ve radikal dinci örgütlerin eylemlerinin süregeldiği, Çin Halk Cumhuriyeti’nin Sincan’la ilgili kuşkuları dikkate alındığında, Suriye ile ilgili bütünüyle ayrı duruş ve görüşlere sahip ülkelerin ortak bir tehdit algılaması çevresinde bir araya geldikleri ve yeni, görece yumuşak bir geçişi öngören arayışlara yöneldikleri görülmektedir.

Gelinen noktada görünen odur ki, Esad’ın bir an önce gitmesini kalıcı çözüme ulaşılması açısından isteyen aktörler için öncelikli hedef, Suriye’de bir rejim değişikliğinden, radikal dinci örgütlerin tasfiyesine kaymış gibi görünmektedir. Bu hedefe ulaşılmasında ironik olarak kendilerine yardımcı olabilecek tek organize güç ise Suriye Ordusu ve Suriye İstihbarat örgütleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki bir başka ironi ise ağırlıkla Selefi kökenli kökten dinci gruplarla etkili bir mücadele yürütme kapasitesine sahip Şii Hizbullah ve Kudüs Gücüne bağlı milislerin Suriye’deki varlıklarına geçici de olsa bir ihtiyacın ortaya çıkmış oluşudur.

Suriye’deki radikal dinci örgütlere başta Almanya olmak üzere kimi Avrupa ülkelerinden küçümsenmemesi gereken sayılarda bir katılımın varlığı, bu ülkede krizin sonlanması ya da radikal dinci örgütlerin tasfiyesinin gündeme gelmesi halinde

---

¹¹ Baas Partisi: Arap Milliyetçiliğini (Panarabizm) önceleyen Baas 1940 yılında Şam’da Mişel Eflak ve Selahaddin Bitar tarafından kuruldu. 1947’de kuruculara Zeki Arzusi’de katılarak ilk kongresini gerçekleştirdi. Baas, Pan Arabizm ideolojini, sosyalizm ve sekülerizm’i yan unsur olarak kullanarak desteklemektedir. (www.ntvmsbnc.com/id/25301312)

bu grupların eylemlerini misilleme olarak ABD, Avrupa, Körfez ve özellikle sınırdaş ülkelere (Türkiye-Ürdün) taşıyabilecekleri olasılığını akla getirmekte ve sorun bir başka yönü ile de bölgeselliğini aşarak küresel bir kimlik kazanmaktadır.

Suriye rejiminin, Batının bu kaygı ve endişelerini çok yakından izlediği, izlemekle kalmayıp ajite ederek/yönlendirerek kendi açısından bir kazanım sağlamayı amaçladığı yaşanan dönemde, Suriye'de iç içe geçmiş sorunlar yumağı daha da karmaşıklaşmış bulunmaktadır.

Başlangıç aşamasında mevcut rejimin değişmesi ve demokratikleşmesi çevresinde biçimlenen sorun, yaşanan dönemde radikal dinci örgütlerin oyuna dahil olmaları ve Rakka merkezli bazı yerleşim yerlerinde denetimi ele geçirmeleri sonucu yeni bir alana kaymış görünmektedir. Somali, Yemen, Afganistan, Libya ve bir yönü ile Irak ve Pakistan örneklerinin Suriye'de sahnelenme olasılığı Esad rejiminin halkına sergilediği tehditle paralel bir konuma yükselmiş ve denilebilir ki Suriye krizi bir anlamda boyut değiştirmiş ya da çoklu bir boyuta evrilmiştir.

Kaldı ki Esad, radikal dinci grupların varlık ve eylemlerini yalnızca Batı ülkelerinin bu konudaki endişelerini rejim açısından bir kazanıma dönüştürmekle yetinmemekte, aynı konuyu içeride Dürziler, Ermeniler, Süryaniler, diğer Hristiyan azınlıklar ve Sünni elitin¹² kuşku ve korkularını besleyerek rejime desteklerini konsolide etmek istemektedir. Suriye'de Sünni halkın büyük bir bölümünün katıldığı ve desteklediği kalkışmaya, Nusayri yönetim altında kendilerini güvende gören Hristiyan azınlıklar mesafeli durmuş ve Sünni ağırlıklı bir rejimin işbaşına gelmesi halinde can ve mal güvenliklerinin sağlanamayacağı endişesinde birleşmişlerdir. Sistem içinde ekonomik güç ve varlıklarını sürdüren Sünni elit de gerek muhaliflerden, gerek rejimden ve gerekse dış aktörlerden kendilerine yönelen baskılar karşısında seçim yapmakta zorlanmış ve desteklerini taraflardan herhangi birisine açık olarak vermemek gibi bir pozisyon almıştır. Ancak Sünni elitin özellikle radikal dinci örgütlerin etkinlik kazanması ile birlikte muhalif cephe ile arasına bir mesafe

---

¹² Syria's Business Elite, Between Political Alignment and Hedging Their Bets başlıklı ve Samer Abboud imzalı SWP tarafından yayımlanan raporda Syria's business community ve economic elite konusunda ayrıntılı analizlere yer verilmiştir. SWP Reports 22, August 2013.

koymaya başlamış oluşu rejimin kazanım hanesine eklenme eğilimine girmiş görünmektedir.

Suriye'de 'business elite' konusu SWP'nin Ağustos 2013'de yayınladığı 22 sayılı raporda derinliğine analiz edildiği için tekrarlardan sakınma adına bu konu üzerinde yukarıda verilen görüşlerle iktifa edilecektir.¹³

Bütün bu gelişmelere Suriye'nin kuzeyinde Türkiye sınırına bitişik bölgelerde (Rojawa) Kürt nüfusun PYD aracılığı ile özerk bölgeler oluşturması da (Afrin, Kobani, Cezire) eklemlendiğinde başlangıçtaki tek yönlü sorun günümüzde üç vektörlü hale gelmiş ve müdahil aktörlerin konumlanmalarında çeşitlenmeler başlamıştır.

Suriye'li Kürtler şu aşamada yaşanan iç savaştan en kârlı çıkan taraf gibi görünmekle birlikte bu konu ayrı bir çalışmada ayrıntıları ile irdelenecektir.

Bu bölümde Suriye krizinde sürdürülmekte olan bir başka yanı sıra daha işaret edilmesi gerekmektedir. Bu yanlış, soruna müdahil hemen tüm ülkeler yönetimlerince seslendirilen 'Esad'ın günlerinin sayılı olduğu ve mutlaka gitmesi' gerektiğidir.

Beşşar Esad hiç kuşkusuz mevcut rejimin bir sembolü ve simgesidir. Ayrılmaya mecbur kalması halinde rejim psikolojik açıdan onarılması ve giderilmesi çok zor bir yara alacak, bunun psikolojik etkileşimleri siyasi etkileşimlerinden çok daha fazla olacaktır. Ancak sistemin varlığının Esad'ın varlığına bağlı olmadığı, sistemi ayakta tutan çok daha güçlü dinamikler, odaklar ve kadrolar bulunduğu dikkate alındığında Esad'ın gitmesinin çok radikal bir değişime eşlik etmeyeceğinin bilinmesi gerekmektedir.

Bu nedenle Esad'ın gidişinin erken bir çözümün başlangıcı olacağına ilişkin beklentilerin oldukça naif karakterli olduğunu söylemek çok yanlış olmasa gerekir. Bu argüman elbette Esad'ın görevinden uzaklaşması/uzaklaştırılması halinde olumlu yönde bazı gelişmeleri tetikleyebileceği görüşünü bütünüyle göz ardı etmemektedir. Ancak sembolünü kaybeden sistemin bu durumda daha uysal ve uyumlu hale

---

¹³ Samer Abboud, SWP Reports 22, August 2013.

dönüşmesi, olumlu bir değişim geçirmesi beklenebileceği gibi kaybetme psikolojisi ile daha da sertleşebileceği bir ayrı ve dikkate alınması gereken etmen kimliğinde değerlendirilmektedir. Her ne kadar Beşşar Esad, Suriye'nin yönetimde görünen yüzü ise de arkasında yer alan ve Hafız Esad döneminden beri yönetimde olan 'old guard' olarak adlandırılması olası çekirdek kadronun sistem üzerindeki belirleyici etki ve gücü çözüm arayışlarında göz ardı edilmemesi gereken çok önemli bir faktördür.

Baas ideolojisinin koruyucusu olan bu kadronun Suriye'nin gerçek yönetici elitini oluşturduğu ve yine sistemin gerçek ve sadık sahipleri olduğu gerçeğinden hareket edildiğinde, Suriye'de mevcut askeri güç kilitlemesi çözülmediği sürece Esad'ın kalması ya da gitmesinin, süregelen iç savaşın sonlanmasında ne ölçüde etkili olacağı, üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir konu kimliğindedir. Bu bağlamda sistemin ve sisteme destek verenlerin saflarının ayrılmak yerine sıkışması ile sonuçlanan Esad mutlaka gitmeli retoriğinin gözden geçirilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Nitekim çalışmanın daha önceki bölümlerinde değinilen bu görüşün bir değişime uğramaya başladığı yapılan kimi açıklamalarda görülmektedir.

Suriye'de yaşanan her türlü şiddet eylemi ve insan hakları ihlallerinden rejimin görünen yüzü Esad sorumlu tutuluyor ve bütün bunların Esad'ın politikası ve biraysel kararları sonucu gerçekleştiğine inanılıyorsa da, Beşşar Esad'ın yönetim üzerinde ne derece etkili olduğu araştırılması gereken bir konu kimliğindedir. Esad'ın arkasında yer alan ve gelecek hesapları adına bilinçle geri planda kalarak kendileri için bir tür koruma kalkını yaratan çekirdek kadronun Esad sonrası alacakları pozisyon Suriye düğümünün çözümlenmesinde en kritik noktalardan birisini oluşturmaktadır. Esad'ın Suriye'deki güç ve konumu ile ilgili olarak, bu ülkeyi, rejimi ve Beşşar Esad'ı çok yakından tanıyan Ürdün Kralı Abdullah'ın bir süre önce yaptığı 'Beşşar Esad şu anda babasının (Hafız Esad) hapisanesinde mahpus' açıklamasının bu bağlamda çok iyi okunması gerekmektedir.

Bu araştırmanın müellifi her şeye karşın gelinen aşamada Esad'ın yönetimde varlığının sürmesinin bir anlaşmaya varılmasını güçleştirdiği görüşündedir. Ancak

bunun bir dayatmadan ve Esad'a destek vermeyi sürdüren kitlelerin ulusal onurlarını rencide etmekten soyutlanarak ve korkularının gerçekleşmeyeceği mesajı verilerek kendi iradeleri ve seçimleri ile gerçekleşecek bir zemine kaydırılmasında yarar görmektedir. Sun Tzu'nun Savaş Sanatı adlı eserinde, kuşatılan düşmana, ölümüne savaşmamaları için mutlaka bir çıkış kapısının açık bırakılmasını öğütlediği düşünüldüğünde, Esad'a ve Baas kadrolarına da bir çıkış kapısı bırakılmasının yumuşak bir geçiş için yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Irak'ta Saddam, ailesi ve yakın çevresinde yer alan Baas yöneticileri, Libya'da Kaddafi, ailesi ve yakın çevresinin, daha farklı olmakla birlikte Mısır'da Hüsnü Mübarek, Tunus'ta Zeynel Abidin bin Ali'nin sonları hiç kuşkusuz Beşşar Esad ve çekirdek kadro mensuplarını psikolojik olarak etkilemektedir. Bu etkileşimin, Esad ve Baas'ın yönetici elitini aynı sonun beklediği algısını yaratan söylemlerle desteklenmesi, uzlaşa yerine sertlik dozunun artmasına neden olmakta ve rejimin süregelme mücadelesi, ordu ve yönetici elitin var olma refleksi ve içgüdüleri ile eşleşmektedir.

Bu argümanın dayandığı temel nokta çalışmanın başlangıç bölümünde değinilen Suriye halkı tanımlamasındaki farklı algılamalardan kaynaklanmaktadır.

Suriye'de muhalif gruplar çevresinde kümelenen, insan kaynağı sağlayan ve çatışmalara doğrudan katılarak nihai çözüm için Esad'ın görevinden ayrılmasını isteyen geniş kitlelerin varlığına karşı, Nusayrilerle birlikte mevcut rejim ve Esad'ı destekleyen azımsanmayacak sayıda çeşitli etnik gruplara mensup Suriyeli de bulunmaktadır. Sonuç olarak mevcut rejimin; yönetici elit, bürokrasi, ordu, istihbarat servisleri, iş dünyasına mensup Sünni bir kesimin yanı sıra Müslüman ve Hristiyan halkın azımsanmayacak bir bölümünün de desteğine sahip olduğu düşünüldüğünde, Suriye halkını bir bütün olarak tanımlayan ve tümünü muhaliflerin safında gösteren söylemlerin Suriye gerçeğini yansızlıkla yansıttığı söylenemez.

Bu nedenle, Esad sonrası Suriye'de, Esad karşıtı ve yanlılarının bir arada yaşamaları gerektiği gerçeğinden hareketle bu iki kesim arasındaki ayrışmayı daha da derinleştirecek eylem ve söylemlerden kaçınılmasının uzlaşa adına daha yararlı

olacağı değerlendirilmektedir. Esad yanlıları üzerinde yaratılacak bir mağduriyet ve ötekileştirme algısının mevcut sorunun Esad sonrasına taşınmasına neden olacağı, yakın çevrede (özellikle, Irak, Libya, Mısır'da) yaşanan örnekler bakıldığında açık bir biçimde görülecektir. Muhalif grupların uzun yıllardır biriken mağduriyet algılarının bir ayaklanma ile sonuçlandığı düşünüldüğünde bir başka mağduriyet yaratmanın sorunun kalıcı çözümüne yardımcı olmayacağı çok açık olmalıdır.

Esad'ın görevinden ayrılması, uzlaşma ve çözüm arayışlarının pratiğe dönüşmesi ve sonuç alıcı bir noktaya evrilmesi ancak muhalifler ve rejim güçleri arasındaki askeri güç dengesinin taraflardan birisi lehine değişmesi ile olanaklı görünmektedir. Bu argümana, askeri güç dengesinin rejim lehine değişmesi halinde Esad'ın görevden ayrılmasının mümkün olmayacağı tarzında bir karşı görüş geliştirilebilir. Ancak gerek iç kamuoyunda, gerekse uluslararası arenada yıpranmış, imaj ve itibarı zedelenmiş bir Esad'ın, bu durumda kendisi ve ailesini güvence altına alacak mekanizmaları oluşturarak, iç barışın daha kolay sağlanmasını teminen bir özveride bulunduğu görüntüsünü yaratarak görevinden kendi isteği ile ayrılmayı ve barışa giden yolu açan bir kişilik algısı yaratmayı seçmesi olasılık sınırları içinde sunulması halinde karşılık bulması olası bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Güç dengesinin muhalifler lehine bozulmaya başlaması halinde de Esad yine erken bir hamle ile aynı rolü oynamak isteyebilir. Bu düğümün çözülmesinde radikal dinci örgütlerin anahtar konumda olduğu, gerek rejim gerekse muhalif güçlerin ortak tehdit algısında birleştikleri anılan örgütlere birlikte bir mücadele başlatabilecekleri de üzerinde durulması ve çalışılması gereken bir ayrı etmen olarak Suriye sahnesinde yerini almış görünmektedir.

Bu noktada Suriye krizinin sonlanması ve bir restorasyon dönemine geçilmesi için öncelikli hedef, muhalif gruplar ve rejim güçleri arasında mevcut askeri güç kilitlenmesinin nasıl aşılabileceğinin yanı sıra karşıt grupların ortak bir tehdit algısı çevresinde (radikal dinci gruplara karşı) nasıl bir araya getirilmeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde önce askeri güç kilitlemesinin nedenleri ile mevcut durumu, sonrasında bu dengenin nasıl bozulabileceği üzerinde durulacaktır.

3.Suriye’de Askeri Denge:

3.1.Silahlı Muhalefet

Askeri dengenin analizinden önce Suriye’de çatışan grupların dinî ve etnik aidiyetlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Çatışan tarafların öncelikle mezhep farklılıkları çevresinde bütünleştikleri, etnik aidiyetlerin ikincil faktör olarak gündeme geldiği görülmektedir. Bu perspektiften bakıldığında büyük sayıda Sünni Araplar, diğer etnik gruplardan çok az sayıda destek görerek bir tarafta, Suriye’de Sünni nüfusa göre azınlıkta olan Nusayri’ler (%12); Hristiyan Araplar, Türkmen’ler, Dürzi’ler ve başkaca azınlık gruplarla birlikte diğer tarafta yer almaktadırlar. Suriye nüfusunun yaklaşık yüzde 4’ünü oluşturan Kürtler ise muhalefet safında doğrudan yer almamakla birlikte rejim yanlılarına silahlı destek vermek yerine kendi amaç ve çıkarları doğrultusunda davranmakta ancak rejim güçleri ile bir tür uyum içinde görünmektedirler. Suriye’nin kuzeyinde ağırlıklı Türkiye sınırına bitişik/yakın bölgelerde yaşamakta olan Suriye’li Kürtlerin, Esad rejimi tarafından Türkiye’nin muhalif gruplara verdiği desteğe bir misilleme olarak yeni haklar tanınarak bölgelerinde etkin olmaları ve bir güvenlik koridoru oluşturmaları sağlanmış ve bilindiği üzere Suriye ordu birlikleri sınır yöresinden çekilmiştir.

Rejim yanlılarının oluşturduğu koalisyon içinde belirleyici ana unsur ise Nusayri’lerdir. Suriye’de Nusayri’ler dışında rejim yanlısı koalisyon içinde yer alan grupların temel gerekçesi, Sünni muhalif gruplar ve radikal dinci örgütlerin rejimi devirmeleri halinde toplu bir kıyıma girişebilecekleri korku ve kaygısıdır. Bu korkunun Nusayrilere de egemen olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Son dönemlerde Suriye’de muhalif gruplar içerisinde yer alan radikal dinci grupların etkinliklerini arttırmaları ve kurtarılmış bölgeler sağlayabilmek için ÖSO ve PYD’ye bağlı gruplarla çatışmaya girmeleri ve sergiledikleri vahşet dozu yüksek eylemler bu endişeleri haklı

kılmakta ve kimi Batı ülkelerinde Suriye krizine bakış ve yaklaşımda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Esad rejimi ise bu gelişmeleri kendi açısından bir kazanıma dönüştürme yönünde hamleler yaparak mevcut dengenin değişmesi yönünde çaba göstermektedir. Bu arada Suriye'ye dışarıdan gelen ve rejime karşı savaştan radikal dinci ve cihadist gruplarla, rejimi savunmak için Suriye'de bulunan Hizbullah ve Kudüs Gücü mensupları ile Irak'tan gelen Şii militanları da anmak gerekecektir.

Tarafların etnik ve mezhepsel konumlarına kısaca değinildikten sonra bu bölümde silahlı güçleri irdelenerek askeri anlamda bir çözüm olup olamayacağı değerlendirilecektir.

Suriye'de Sünni Arapların sayısal üstünlüğüne karşın bu avantajlarını nihai bir askeri zafer bağlamında kullanabilme kapasitesi ve yeteneğine sahip olmadıkları görülmektedir. Aralarındaki bölünmüşlük bir yana sayıları toplamda 100-150.000 olarak varsayılan rejim karşıtı silahlı gruplar daha çok yaşadıkları yerlerin savunulması gibi statik bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle rejim güçlerine karşı stratejik üstünlük sağlayacak taktik uygulamaları hayata geçirememektedirler. Savundukları yerlerden ayrılmaları halinde buraların rejim güçlerinin eline geçeceği,¹⁴ geride bıraktıkları ailelerinin yaşamlarının tehlikeye gireceği algısı ile davranan gruplar, silahlı direnişin bir bütün halinde ve sıklet merkezleri oluşturularak yürütülmesini, sayısal güçlerinin entegrasyon ve mobilizasyonunu engellemektedirler. Yaşadıkları yerler dışında operasyonel faaliyet gösteren mobil grupların direnişçi sayısı en iyimser görüşle 40.000 dolayında varsayılmakta, bu ise toplamdaki sayısal çokluklarını askeri alana kaydıramadıklarını, Suriye ordusunun mobilizasyon yetenekleri, lojistik imkânları ve ateş gücü karşısında etkin sonuç almalarının olanaksızlığını göstermektedir.

Öte yandan Suriye'de silahlı muhalefet yansızlıkla değerlendirildiğinde (Özgür Suriye Ordusu Free -Syrian Army) tanımlamasının sözel plandan pratiğe geçemediği, bu ordunun bir gerçeklik olmaktan çok bir öykünmeyi ifade ettiği

---

¹⁴ Suriye Ordusu, bir bölgeyi ele geçirdiğinde ileri harekâtına devam ederek, kurtarılmış yerleri güvenliğin sağlanması için Şebbiha'lara terk etmektedir.

görülmektedir. Bütünlüklü bir komuta-kontrol sistem ve mekanizması bulunmayan, güçlü ve kesintisiz bir iletişim sisteminden yoksun, eğitim olanakları sınırlı, lojistik desteği üçüncü ülkelerce gönderilen yetersiz hafif silahlarla sınırlı dağınık grupların moral ve motivasyonları ne kadar güçlü olursa olsun, imkan ve kabiliyetleri açısından Suriye Ordusuna karşı kesin bir sonuç ve zafer elde etmeleri olanaklı görünmemektedir. Muhalif grupların özellikle Suriye ordusunun elindeki zırhlı araçlarla saldırı helikopterleri ve savaş uçaklarına karşı koyabilecek silah, araç ve gereçlerden yoksunluğu muharebe alanında üstünlüğün karşı tarafın eline geçmesi sonucunu doğurmaktadır.

Muhalif gruplara komuta eden kadrolar incelendiğinde ise ortaya bir başka zafiyet çıkmaktadır. Yerel kimlikli muhalif gruplara komuta edenler genellikle aşiret ya da büyük ailelerin askerî eğitim almamış reisleri ve dini liderler, mobil gruplara komuta edenler ise çoğunlukla Suriye ordusundan kaçan subaylardır. Komuta-kontrol anlayış ve uygulamaları ile eğitimleri, geçmişleri itibarı ile farklı gruplar bir araya geldiklerinde doğal olarak ortak bir davranış sergileyememektedir. Bu durum ise gerek farklılıkların anlaşmazlık, rekabet ve ayrılmaya dönüşmesine neden olmakta, gerekse muharebe alanında ciddi bir dağınıklık ve zafiyetin ortaya çıkması ile sonuçlanmaktadır.

Bazı bölgelerde direniş gruplarının liderleri sadece kendi bölgesini emniyet altına almak için çarpışmakta, direnişin genelinde bir rol üstlenmemektedirler. Yine ÖSO'ya bağlı gruplar aynı bölgelerde birbirleri ile koordinasyon kurmadan operasyonel faaliyetlerde bulunmakta, bu da yerel halkın güven duygularını zayıflatmaktadır. Psikolojik savaş ve harekât konularında son derece bilgisiz ve yetersiz olan ÖSO'ya bağlı gruplar halkı mücadelelerine ortak etme konusunda da başarısız olmaktadır.

Ancak bu dağınıklık ve zafiyet Suriye'de bir başka tehlikenin boyutlarını artırmaktadır. Ağırlıklı olarak Afganistan, Irak, Çeçenistan, Bosna, Yemen, Somali'den gelen ve çatışma deneyimlerinin yanı sıra disiplinleri ve adanmışlık kültürleri son derece yüksek olan radikal dinci gruplar bu durumdan yararlanarak

etkinliklerini arttırmakta ve iç savaşın belirleyici aktörleri konumuna yükselmektedirler. Jabhat al-Nusra (JAN), Ahrar al-Sham, al-Qa'ida in Iraq (AQI), IŞİD gibi ve 20.000 dolayında silahlı militana sahip oldukları varsayılan gruplarla Suriye'li Müslüman Kardeşler¹⁵, rejime karşı mücadelelerinin yanı sıra kendi amaçları için de savaşmakta ve Suriye'de iç savaş içinde ayrı bir savaş ya da savaşların yaşanmasına neden olmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken bir önemli nokta örneğin IŞİD'in AQI ile birlikte rejim karşıtı duruşuna karşın temel amaçlarının rejimin devrilmesinden çok Suriye'nin belli bir bölümünü kendi kontrolleri altına almak ve otoritesini kabul ettirmek istemesidir. Yine Suriye'li Müslüman Kardeşler örgütüne¹⁶ bağlı silahlı grupların hedefinde mevcut rejim olmakla birlikte nihai hedefleri arasında demokratik, laik, çoğulcu bir rejim inşası bulunmamaktadır. Nitekim son günlerde Suudi Arabistan, Kuveyt ve Katar arasında meydana gelen Müslüman Kardeşler temelli anlaşmazlığın arka planında Suudi Arabistan ve Kuveyt'in Mısır'da General Sisi'yi desteklemeleri ve al-Ikhwan al-Muslimun (Müslüman Kardeşler) karşıtı konumlarına karşın Katar'ın Suriye'de Ikhwan (İhvan) mensuplarına vermeyi sürdürdüğü destek bulunmaktadır.

Bu bağlamda kimi Körfez ülkeleri, Suriye'deki muhalif hareketlere verdikleri destek konusunda gerek kendi aralarında gerekse Batılı ülkelerle bir ayrışma içerisine girmiş görünmekte ve Suriye krizi giderek derinleşerek çözümsüzlüğe evrilmekte sonuç olarak Esad rejiminin eli güçlenmektedir.

---

¹⁵ Suriye Müslüman Kardeşler (Al Ikhwan-Al-Muslimun fi Suriya) Mısır orijinli Müslüman Kardeşlerin bir yan kuruluşu olarak 1940'lı yıllarda Hasan Al-Banna'nın arkadaşları Mustafa al-Sibai ve Muhammad al-Mubarak al-Tayyib adlı iki Suriyeli tarafından kuruldu. Şu anda liderliğini Londra'da sürgünde bulunan Ali Sadreddin Al-Bayanouni'nin yaptığı örgütün Suriye'deki sorumlusu Muhammad Riyad el Şefik'tir. 1982'de Hama'da giriştikleri silahlı direniş, rejim tarafından şiddetle ezilmiştir. Suriye'de direnişin başlangıcında Müslüman Kardeşler üyelerine halk itibar etmemiştir. Ancak 2012'den itibaren örgüt, direnişin önemli aktörlerinden birisine dönüşmüştür. (en.wikipedia-org/wiki/Muslim Brotherhood -of - Syria)

¹⁶ Suriye Müslüman Kardeşler: 1945 yıllarında faaliyete geçen Suriye Müslüman Kardeşler örgütü 1963 yılında Baas'ın iktidara gelmesi ile yasaklanmış ve bu tarihten başlayarak silahlı direniş hareketlerine başlamıştır. 1982 yılında Hama'da başlattıkları isyan rejim tarafından toplu bir isyanla bastırılmıştır. Ancak Suriye Müslüman Kardeşler Örgütünü Mısır'da olduğu gibi geniş bir tabanın bulunduğu ve halk desteğine sahip olduğu söylenemez. Bu konuda SWP tarafından Petra Becker imzası ile "Syrian Muslim Brotherhood Still a Crucial Actor" adlı ayrıntılı bir rapor yayınlamıştır.

Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt kendileri için bir tehdit ve tehlike olarak algıladıkları İhvan'a karşı Selefi grupları desteklemekte, Katar ve Türkiye ise genellikle İhvan destekli gruplara yakın durmaktadır. Türkiye dışarıda tutulmak kaydı ile Arap dünyasındaki bu ayrışmaya Suriye'nin yanında yer alan ve nedenlerinin açıklanmasına çalışılan Rusya, İran, Çin gibi devletlerle Esad'a karşı olan ancak Suriye'deki radikal İslamcı grupların güç kazanmasından endişe eden kimi Avrupa ülkelerinde uyanan tereddütler de eklendiğinde, yaşanan krizle ilgili aktörlerin konum ve tutumları daha da farklılaşmaktadır.

Sözü edilen farklılaşma muhalif silahlı güçlerin nihai askeri bir zafer kazanmasına olmasa bile en azından dengeyi lehlerine çevirmeye yardımcı olacak gelişmiş silah sistemlerinin-özellikle tanksavar ve uçaksavar güdümlü silahlar- verilmesine geldiğinde pratik alana yansımakta, bu gibi sistemlerin radikal İslamcı grupların eline geçmesi ve kaynak ülkelere karşı kullanılma olasılığı, atılacak adımları yavaşlatmaktadır. Son aylarda radikal dinci grupların ÖSO'ya üstünlük sağlamaya başlaması üzerine ılımlı muhalif gruplara kontrollü olarak gelişmiş silah sistemleri verilmeye başlandığı ve ÖSO'ya bağlı direnişçilere komşu ülkelerde askeri ve özellikle meskun mahal muharebe eğitimi verilme hazırlıklarına ilişkin anlaşmalar yapıldığı gözlemlenmektedir.(ABD-Türkiye arasında varılan mutabakat)

Bu farklılaşma, tereddüt ve çekinceler, esasen muhalif gruplar arasındaki çekişme, rekabet ve çatışmalarla bir arada değerlendirildiğinde Suriye krizinde Gordiom'un düğümünü kesecek bir otoritenin henüz ufuk hattına düşmediğini göstermektedir.

3.2.Rejim Güçleri

Silahlı muhalefetin güçlü yönleri ve zafiyetleri değişik açılardan rejim güçleri için de geçerli bulunmaktadır. Nusayri'lerin yoğunlukla yaşadığı bölgeler ve başta başkent Şam olmak üzere büyük kentlerin çoğunu elinde bulunduran rejim ve rejim yanlıları bu avantajlarını nüfusça azınlıkta olmalarının yarattığı dezavantajı dengelemek için kullanmaktadırlar. Nusayri'ler ve başta Hristiyan Araplar olmak üzere diğer azınlıklar,

Sünni Arapların kesin bir askeri zafer kazanması halinde çok da haksız sayılmayacak bir görüşle yaşamlarının sonlanacağını düşünmekte, bu algıları ise rejim çevresinde konsolide olmaları sonucunu doğurmaktadır.

Rejim yanlılarının kayda geçirilmesi gereken ve krizin sonucunu etkileyen önemli faktörlerden birisi sahip oldukları coğrafi avantajdır. Nusayri'ler ve diğer azınlıkların çok önemli bir bölümü Suriye'nin dağlık batı bölgesinin çevrelediği kıyı bandında yaşamaktadırlar. Bölgenin savunma için elverişli coğrafyası ve Şam, Hama, Humus, Halep gibi büyük yerleşim yerlerinin bu bölge çevresinde toplanmış oluşu rejimin direnme kapasite ve gücünü olumlu yönde etkilemekte, bu yöreler ve kentlerde askeri açıdan oluşturduğu sıklet merkezleri aracılığı ile muhaliflerin silahlı operasyonlarına karşı koyabilmektedir.

Suriye'de rejim karşıtı gösterilerin başlangıç ve yayılma evresinde Suriye ordusundan kaçan ve muhalif gruplara katılan subay ve asker sayısı, rejim açısından ilk anlarda bir sarsıntı yaratmış olsa da bu eğilim bir süre sonra minimal düzeye inerek ordunun operasyonel gücü, komuta-kontrol kapasite ve sistemini etkilemeyecek bir boyutta kalmıştır. Bunun temel nedeni orduda Sünni kökenli subay sayısının azlığı ve bu subayların kilit ve kritik noktalarda görevlendirilmemesi, yüksek rütbelere getirilmemeleri olarak açıklanabilir. Nitekim silahlı muhalefete en etkin şekilde karşı koyan Republican Guards (Cumhuriyet Muhafızları) ve 4'ncü Zırhlı Tümen gibi birliklere bakıldığında, bu birliklerin neredeyse tamamının Nusayri ve diğer azınlıklara mensup subay ve askerlerden oluştuğu görülmektedir. Yine rejim safında yer alan ve operasyonel gücü yüksek 14'ncü Hava İndirme Tümeni, 15'nci Özel Kuvvet Tümeni ile 1'nci ve 3'ncü Zırhlı Tümenlerde de bu birliklerin subay ve asker kadrolarının ağırlıklı olarak yine Nusayri ve azınlıklardan oluştuğu görülmektedir.^{17, 18} Hava ve Hava Savunma Kuvvetlerindeki operasyonel birlikler ve özellikle savaş pilotlarının neredeyse tamamı Nusayri'lerden müteşekkildir. Suriye ordusunda subay kadrolarının büyük bir bölümünün askeri eğitimlerini SSCB ve

---

¹⁷ Joseph Holliday, 'The Assad Regime: From Counterinsurgency to Civil War' Power Point Presentation, July, 2013, Institute for the Study of War, slide 2

¹⁸ Aynı sistemin SSCB döneminde, Slav olmayan birlik üyesi halklarına da uygulandığı not edilmelidir. (EÇ)

sonrasında Rusya Federasyonunda aldıkları ve Suriye ordusunun konvansiyonel savaş ve ayaklanmaları bastırma doktrinlerinin daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere Kızıl Ordu gelenekleri doğrultusunda olduğu da bir kez daha anımsanmalıdır.

Başlangıçta ordudan kaçma ve muhaliflere katılma gibi genele varmayan, sayısal açıdan minimal düzeyde kalan ve komuta sistem ve zincirini etkilemeyen olayların dışında Suriye ordusu disiplini, hiyerarşik yapısı, lojistik olanakları, ağır silah sistemleri ve komuta zincirini korumayı sürdürmektedir. Ancak sürekli olarak savaş koşullarında kullanılan uçak, tank, zırhlı muharebe aracı, top gibi silah sistemlerinin yıpranması nedeniyle yenilenmemesi ve gerekli yedek parçaların sağlanamaması durumunda, ordunun çatışmaların uzamasına koşut olarak operasyonel gücünde bir azalmanın meydana gelmesi kaçınılmaz görülmektedir. Ordunun bir başka sorunu, gereksindiği insan kaynaklarının sınırlı oluşu nedeniyle kayıplarını giderememesi ve savaş yorgunu birliklerini cephe gerisine alarak taze birlikler oluşturamamasıdır. Eğitimsiz ve aralarında gerekli koordinasyonu kurma yetenek ve kapasitesinden yoksun muhalif silahlı gruplara karşı tank ve zırhlı muharebe araçları, topçu ve hava desteği ile yöneltilen ve yüksek ateş gücü kullanmayı öngören taktik uygulamalar karşısında muhalif güçler saldırı olanakları ve inisiyatiflerini kaybetmekte, ele geçirdikleri yerleri korumakta başarısız olmaktadır.

Suriye ordusu, muhalif gruplara karşı hava gücünü karadaki operasyonel birliklerine destek vermek yerine ağırlıklı sivil halka karşı da kullanmakta, sonuçta sivil zayıf giderek arttığı gibi ülke ciddi bir yıkımla karşı karşıya kalmaktadır. Esasen sabit kanatlı savaş uçaklarının (fixed wings) iç savaşlarda taktik açıdan sonuç alıcı şekilde kullanılmaları çok mümkün bulunmamakta, psikolojik etki ve yıkımı ile yarattığı panik, neden olduğu fiziki yıkımdan daha ağır olmaktadır.

Nitekim ağır hava ve kara bombardımanı altında kalan savunmasız sivil halk, uğradığı kayıplar, zorlu yaşam koşulları, açlık, hastalık, evsizlik gibi nedenlerle bir süre sonra muhaliflere cephe almakta ve mücadelenin temel amaç ve hedefinden kopmaktadır.

Suriye'de yönetimin, ordunun yanı sıra muhaliflere karşı etkili olarak kullandığı bir başka silahlı güç Shabiha (Şebbiha) olarak adlandırılan ve genellikle El Muhaberatin denetim ve yönlendirmesi altında hareket eden, sayıları 100.000 olarak varsayılan milislerden oluşmaktadır. Rejim aleyhtarı hareketlerin başladığı ilk dönemlerde göstericilere silahla mukabele eden Şebbiha milislerine ilerleyen dönemlerde askeri eğitim vermeye başlanmış ve bu grup çatışmaların ana unsurlarından birisine dönüşmüştür. Ordu tarafından muhalefet güçlerinden geri alınan yerlerin korunması ile görevlendirilen ve çatışma alanlarından çok çatışma çıkma olasılığına karşı hassas yerlerde konuşlandırılan Şebbiha milisleri böylelikle cephe gerisini emniyete altına alarak düzenli ordu birliklerinin muhalif güçlere karşı daha rahat operasyon yapabilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Ordu ve Şebbiha milisleri dışında rejimin dayandığı bir başka silahlı güç Suriye dışından gelen silahlı gruplardır. Bu gruplar arasında en etkin ve disiplinli güç sayıları 4-5.000 dolayında olduğu varsayılan Hizbullah militanlarıdır. Lübnan kökenli ancak İran güdümündeki Hizbullah ve Irak'tan gelen Şii milisler çatışmalarda çok önemli rol oynamaktadır. Sayıları her ne kadar az olsa da Hizbullah¹⁹ ve Irak'tan gelen Şii milislerin disiplin, eğitim, çatışma deneyimleri ve adanmışlıkları kendilerine muhalif gruplar karşısında büyük bir üstünlük sağlamakta ve rejimin elini rahatlatmaktadır.

Suriye Silahlı Kuvvetleri, üçüncü nesil ordular dışında bütün diğer ordular gibi eğitim, doktrin ve silah sistemleri açısından dış düşmana karşı ve konvansiyonel bir savaşın gereklerine göre yapılandırıldığı için iç çatışma ve meskûn mahal muharebelerinde neden olacağı yıkım ve zayıtı dikkate almadan yüksek ateş gücü kullanmakta ancak gerekli özel eğitime sahip olmadıkları için sokak çatışmalarında başarılı olamamaktadır. Oysa Hizbullah milisleri ile Irak'tan gelen Şii milisler bu tarz

---

¹⁹ Hizbullah İran'da İmam Gaffari tarafından kurulmuştur. Lübnan Hizbullahı Şii Amal örgütünün dönüşmesi ile ortaya çıkmıştır. Liderleri Abbs al Musawi'nin 1992'de ölümünden sonra liderliğini Hassan Nasrallah yürütmektedir. Paramiliter bir güce sahip olmanın dışında Hizbullah Lübnan'da parlamentoda temsil edilen siyasi bir partidir. Allah'ın Partisi, Allah'ın Askerleri anlamındadır. Hizbullah militanları İran Devrim Muhafızları tarafından eğitilmiş olup aralarında bu ülkeden gelen 1500 dolayında milis bulunduğu bilinmektedir. Lübnan'da bir tür devlet içinde devlet konumundadırlar. (en.wikipedia.org/wiki/Hezbollah, Ercan Çitlioğlu, Tahran-Ankara Hattında Hizbullah, Ümit yayıncılık, Ankara, 2001.).

çatışmalarda (meskun mahal muharebesi) deneyim sahibi oldukları için muhalif güçler karşısında daha etkili olmakta, ordunun yüksek ateş gücü ile yumuşattığı hedeflerin ele geçirilmesi genellikle bu gruplara düşmektedir.

Rejim yanlısı bu silahlı gruplara her ne kadar aksi iddia ediliyorsa da İran Devrim Muhafızları ve özellikle elit Kudüs Gücüne (Quds Force) mensup sayıları yüzlerle ifade edilen askeri uzmanlarca taktik ve eğitim verildiği de –hatta çatışmalara doğrudan katıldıkları- dikkate alındığında muhalif silahlı grupların askeri anlamda kesin bir zafer elde etmeleri giderek olanaksızlaşmaktadır.

Ne var ki İran, Rusya ve Çin'in, Suriye'ye sağladığı askeri, ekonomik yardımlara karşın iç savaşın uzaması rejim güçlerinin aleyhine çalışmaktadır. Suriye ordusunun envanterindeki uçak, tank, zırhlı araç ve muhtelif kalibredeki topların bakım ve yedek parça gereksinimleri sürekli operasyonel konumda oldukları için giderek artmaktadır. Bu ülkelerden gerekli lojistik malzemenin ihtiyaç duyulan oranlarda gelmemesi halinde Suriye ordusunun operasyonel gücünde zaman içinde bir azalmanın meydana gelmesi kaçınılmaz görünmektedir. Suriye ordusunun araç-gereç ve silah sistemleri Rus malı olduğu için özellikle bu ülkeden veya bu ülkenin silah sistemlerini kullanan ülkelerden lojistik desteğin sürmesi rejim açısından yaşamsal önemde görülmektedir. Bu nedenle rejim güçlerinin bugüne kadar sayısal açıdan sahip olduğu dezavantajı yüksek ateş ve mobilizasyon gücü ile dengelemiş olması, ilerleyen dönemlerde gerekli lojistik destekten yoksun kalması halinde bozulabilecek gibi görünmektedir. Son dönemlerde Suriye ordusunun, muhaliflerin kontrolündeki bölgelere yönelttiği hava saldırılarındaki yoğunlaşmanın temelinde bu endişenin yattığını söylemek mümkün görünmektedir.

Açıklanmasına çalışılan koşullarda dramatik değişimler olmadığı takdirde taraflar arasında askeri açıdan var olan kilitlemenin değişebilmesi ve askeri yeteneklerini nihai bir zafer için geliştirebilmeleri mümkün görülmemektedir.

Bu nedenle çok daha fazla sayıda insanın ölümü ve çok daha fazla yıkımla sonuçlanacağında kuşku bulunmayan çatışmalardan doğrudan bir çözüm beklemek yerine, var olan güç dengesi ve kilitlenmeyi siyasi bir çözümün enstrümanına

dönüştürecek adımların atılması daha akılcı olacaktır. Çünkü gerek rejim gerek muhalefet cephesi sorunu kendi lehlerine güç kullanımı ile çözemeyeceklerini gördüklerinde ister istemez diyalog yollarının açılma arayışları gündeme gelecektir.

Nitekim RF bu konuda ön alıcı bazı girişimleri başlatmış görünmektedir. Tarafların bu gerçeği görmelerinin alt yapısının hazırlanması halinde, zafer umudunu kaybetmiş ve yorgun düşmüş rejim ve muhalefet cephesinin, çözümü siyaseten aramaları ve diyaloga ikna edilmelerinin daha mümkün hale gelebileceği değerlendirilmektedir.

Bu ikna sürecinde en önemli noktalardan birisi muhalif güçlerin umudunu, rejimin ise korkularını artıran, sonuçta her iki tarafın da direnme gücünü psikolojik açıdan etkileyen dış askeri müdahale opsiyonunun seslendirilmesine ara verilmesidir.

Kaldı ki, muhalif gruplara modern anti-tank silahları verilse bile, yeterli askeri eğitim almamış, ortak bir komuta altında olmayan, iletişim sistemleri yetersiz grupların bu silahlara rağmen ağır topçu ateşi ile desteklenen zırhlı birliklerin harekâtını ne ölçüde engelleyebilecekleri ayrı bir soru işaretidir. Suriye ordusunun envanterinde çok sayıda tank ve zırhlı muharebe aracı (7.000 dolayında) olduğu -bunların bir bölümünün operasyonel olmadığı bilinmekle birlikte- düşünüldüğünde rejim için çatışmalarda kaybedilecek zırhlı araç sayısının çok da önemli olmadığı, rejimin bu kayıpları rahatlıkla göze alabileceği söylenebilir. Yine bu kayıpların rejim güçlerinin daha da sertleşerek hava gücünü daha fazla, etkin ve yıkıcı bir biçimde kullanmasını ve son tahlilde karadan karaya füze sistemlerini devreye almasını tetikleyebileceğini göz ardı etmemek gerekir. Önceki bölümlerde değinildiği üzere böyle bir durumda rejimin çatışmaları BEKA önem derecesinde (war of necessity/survival) algılaması güç kullanımında sınırsız davranmasına neden olabilecektir.

Suriye'de yaşanan çatışmalarda dikkate alınması gereken bir başka önemli nokta, Esad güçlerinin (Suriye ordusu-Şebbiha) rejimi savunma yetenek, imkan ve kabiliyeti büyük ölçüde zayıflatılsa dahi, Sünni Arapların yönetimi ele geçirmelerini kendileri için bir ölüm-kalım sorunu olarak algılayan Nusayri'ler, Dürzi'ler, diğer

Hristiyan azınlıklarla rejim yanında yer alan kimi Sünni unsurların çatışmaları, varlıklarını sürdürme ve koruma ekseninde sürdürecekleri gerçeğidir.

Bu ise sivil halk arasındaki can kaybını çok daha yüksek düzeylere taşıyabileceği gibi taraflar arasındaki ayrışmayı bir araya gelmeyi imkansızlaştıracak ölçülerde derinleştirecek, yaşanan çatışmalar rejimin değişmesi ekseninden bölgenin kültürel yapısında yer alan kan davalarına sürüklenerek şiddet dozu daha da artabilecektir.

Bu noktada Suriye krizine müdahil olan aktörlerin ve özellikle Suriye ile ortak sınıra sahip komşu ülkelerin öncelikli hedef ve amaçlarının yalnızca mevcut rejimin değiştirilmesi değil fakat daha önemli olmak üzere radikal dinci gruplar dışında tüm grupların kabul edebileceği ve tarafların tümünün olmasa bile büyük bir bölümünün paydaşlığında yeni bir yönetim tesisi olmalıdır.

Bu nedenle yaşanan acılar ve travmaların (post conflict trauma) etkilerinin silahların susması ya da rejimin devrilmesi ile birlikte sonlanacağı gibi naif bir beklenti içinde olunması kalıcı bir çözümün önünde en büyük engel olarak görülmeli ve toplumsal barışın yeniden inşasının sabır, özen, adil yaklaşımlar ve zaman gerektirdiği dikkate alınmalıdır. Yakın geçmişte Bosna, Irak, Afganistan, Arnavutluk'ta yaşananlar, barışı korumanın, (peace keeping) barış inşası (peace making) ve barışa zorlamaktan (peace enforcement) çok daha zor olduğunu gösterdiği için Suriye'nin toplumsal doku, örf-adet ve geleneklerini göz ardı eden yaklaşımların geçici başarılar elde edilse dahi kalıcı olamayacağı dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Bu noktada Suriye'deki krizi daha da derinleştiren ve çatışmaların uzayarak tarafların ayrışmasını kalıcılaştıran bir başka tehlike ortaya çıkmaktadır.

Rejim güçleri ve muhalif gruplar arasında çatışmaların sürmesi, her iki tarafın da kayıplar ve yıpranmalar nedeniyle envanterlerindeki stoklar eridiği için ihtiyaç duydukları silah, mühimmat, yedek parça, yakıt, vb. ihtiyaçların artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda her iki tarafa bu konularda lojistik destek/egitim sağlayan devletler krizin çözümünde tarafsızlıkları, inandırıcılıkları ve etki güçlerini kaybetmektedirler. Bu nedenle müdahil aktörlerin, Suriye'de pozisyonlarını

güçlendirmeleri için insani yardım faaliyetlerine odaklanmaları ve bu yardımları görünür, sonuç alıcı kılmaları üstlenecekleri barışçıl girişimler açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu noktada Suriye krizinde taraflara lojistik destek veren/vermeyi sürdüren ve mezhep temelinde yaklaşan ülkelerden çok yaşananlara ağırlıklı insanî açıdan yaklaşan ülkelere (örneğin Almanya, İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Macaristan, Polonya, Romanya, vb.) önümüzdeki süreçte daha fazla rol düşebileceği ve bu ülkelerin daha aktif katılımlarına ihtiyacın artabileceği değerlendirilmektedir.

4.Askeri Opsiyonlar

Bu bölümde son olarak Suriye krizini sonlandırma açısından konuşulması sürdürülen askeri opsiyonlara özetle değinilecektir.

Üzerinde durulan ve bir bölümü ile gerçekleştirilmesine başlanılmış olan seçeneklerden birincisi muhalif gruplara gelişmiş silah sistemleri verilmesi ve askeri eğitimlerinin hızlandırılmasıdır.

Muhaliflere gelişmiş silah sistemleri verilmesi ile ilgili başta İsrail olmak üzere ABD ve diğer müdahil Batılı aktörlerin çekincelerine daha önceki bölümlerde değinildiği için burada ayrıca tekrarlanmayacaktır. Gerek Suriye içinde gerekse sınırdaş ve bölgede kimi ülkelerde verilmekte olan askeri eğitimlerin ise muhalif gruplar arasındaki rekabet, çekişme ve çatışmalar açısından sonuç alıcı bir noktaya varması ise mevcut koşullar altında uzak bir olasılık olarak değerlendirilmektedir.

Bu argümanı destekleyen en önemli unsur eğitim verilen muhalif grupların etkin bir sayısal güce kavuşmalarının gerektirdiği zaman süreç ve baskısıdır.

İkinci ve doğrudan olmamakla birlikte askeri sonuçları olabilecek ikinci opsiyon Suriye ordusu ve rejim güçlerine yönelik dış kaynaklı lojistik desteğin kesilmesidir.

Suriye'ye askeri araç, gereç ve malzeme yardımının daha çok Rusya Federasyonu ve İran üzerinden doğrudan ve aracılı olarak gerçekleştirildiği ve bu yardımların deniz ve ağırlıklı olarak hava yoluyla yapıldığı düşünüldüğünde bu kanalların bütünüyle kesilmesi çok olanaklı görülmemektedir. Kaldı ki, Suriye ordusunun envanterindeki silah, araç, gereç stokunun çatışmalar nedeniyle hangi seviyeye gerilediği konusunda açık kaynaklardan kesin bir bilgi edinilmesi de aynı şekilde olanaklı bulunmamaktadır.

Öte yandan bu tür lojistik desteklerin durdurulması Suriye limanlarının denizden ablukası ve uçuşa yasak bölgelerin yaşama geçirilmesini gerektirdiği için karar alınmasındaki güçlükler ve neden olabileceği ek krizler bu opsiyonun gerçekleştirilmesi önünde çok ciddi engeller oluşturmaktadır.

Üçüncü opsiyon Suriye'nin alt yapısına yönelik sınırlı bir hava hareketidir. Rejim güçlerine ait askeri üsler, askeri hava alanları, enerji üretim istasyonları, haberleşme tesisleri, yakıt depoları, birlik kaydırmalarını güçleştirme açısından ana yollar, köprüler gibi hedeflerin vurulmasıdır. Bu opsiyonun gerçekleşmesi Suriye ordusu ve rejim yanlısı grupların savaş imkân ve kabiliyetini olumsuz yönde etkileme açısından yararlı olmakla birlikte, bu tür bir harekâtın hukuki altyapısı ve meşruiyetinin sağlanması katılımcı ülkeler açısından son derece önemli bulunmaktadır. BM Güvenlik Konseyinden bu yönde bir karar alınmasının olanaksızlığı düşünüldüğünde geriye ikinci bir seçenek olarak NATO kalmaktadır. Ancak tüm üyelerin kabulünü gerektiren böyle bir müdahale kararının NATO'nun siyasi ve askeri kanatlarında gerekli olan oybirliği ile istihsal edilebilmesi pratikte çok olanaklı görünmemektedir. Ancak Panama ve Haiti krizlerinden başlayarak Bosna, Kosova, Sudan, Irak, Afganistan ve son olarak Libya'da yaşananlar anımsandığında, uluslararası kamuoyu ve karar alıcıların egemenlik kavramının yorumlanmasında yeni ölçütler geliştirdikleri ve anılan ölçütlerin iç çatışma boyutuna varan krizlere müdahale yolunu açarak bunu legalize ettiği (de jure) görülmektedir.

İnsanî gerekçelere dayandırılan bu yeni anlayış ve uygulama NATO'nun 2010 Stratejik Konseptinde de yer almış, konseptin "Kriz Yönetimi" başlıklı bölümünde

NATO'nun her nerede olursa olsun (wherever) yaşanan krizlere öncesi-sırası ve sonrasında (before-during and after) müdahale edebileceği tüm üye ülkelerin katılımları ile kayıt altına alınmıştır.²⁰ Ancak buna karşın NATO'dan Suriye'ye askeri bir müdahale kararı yine de çok olanaklı görünmemektedir. Özellikle Kırım ve Ukrayna'da yaşananlar sonrası NATO ile Rusya Federasyonu'nu doğrudan karşı karşıya getirecek bu tür müdahale olanağının daha da zayıfladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaldı ki Suriye'nin hava savunma sistemleri ile karşı koyması halinde meydana gelebilecek kayıplar, operasyonun boyut değiştirme ve tırmanmasına neden olabileceği riskini de taşımaktadır.

Dördüncü ve gerçekleştirilmesi en güç ve en riskli opsiyon ise Suriye ordu birliklerine karşı sınırlı taktik bir hava harekâtıdır. Bu tür bir operasyonun özellikle Suriye ordusunun zırhlı birlikleri, hava gücü, topçu birliklerine yöneltilmesi halinde rejim güçlerinin çok ciddi operasyonel bir kayba uğrayacağı açıktır. Ancak Suriye ordusunun savaş gücünü bütünüyle yok etmese de ciddi anlamda zayıflatabilmek için gerekli hava gücü ve bu gücün kullanım kapasitesinin ne olması gerektiğine ilişkin geçmiş harekâtlardan elde edilen deneyimler bu opsiyonun son derece zor ve riskli olduğunu göstermektedir. Örneğin 1991 yılında Çöl Fırtınası harekâtında koalisyon güçlerinin, etkili bir hava savunma sistemi bulunmayan Irak ordusunun savaş gücünü kırabilmek için 38.000 sorti yaptığı, buna karşılık Irak ordusuna bağlı bazı birliklerin yine de şiddetli bir direniş sergiledikleri unutulmamalıdır. Kosova'da NATO tarafından gerçekleştirilen hava harekâtında Sırp ordusuna karşı 78 gün süren bir operasyon icra edildiği ve 3.400 sorti yapıldığı, 2011 yılında Libya'da ise 203 gün süre ile harekât icra edilerek sorti sayısının 9.700 olduğu anımsanmalıdır.²¹ Kaldı ki Sırp ordusunun 100.000, Libya ordu ve milislerinin sayılarının 30.000 dolayında olduğu düşünüldüğünde 300.000 kişilik bir Suriye ordusu ve 100.000 kişiden oluşan milis güçlerine karşı kullanılacak hava gücü ve harekât süresinin ne olması gerektiği bir ayrı tartışmanın konusu olmalıdır.

---

²⁰ Evaluation of the NATO 2010 Strategic Concept. BÜSAM, İstanbul, Ocak 2011

²¹ Kenneth M. Pollack, Breaking the Stalemate, Saban Center, August 2013, p.15

The Washington Institute for Near East Policy tarafından Mayıs 2014'de ABD'nin Suriye'ye yönelik askeri seçeneklerinin neler olabileceğine ilişkin kapsamlı bir rapor yayınlanmıştır.²²

Raporda anılan seçenekler:

- a) Esad rejiminin parasal kaynaklarına erişiminin engellenmesi
- b) Rejim üzerinde askeri müdahale baskısının artırılması
- c) Muhaliflerin eğitilmesi ve silahlandırılması
- d) Rejime dışardan gelen silah/askeri malzemelerin engellenmesi
- e) Kilit taktik rejim ünitelerine hava harekâtı (4'ncü Zırhlı Tümen, Cumhuriyet Muhafızları, SCO bataryaları, silah depoları, hareketli ve sabit kanatlı hava unsurları, vb.)
- f) El Kaide bağlantılı unsurlara insansız hava araçları (drone) ile saldırı
- g) Kilit konumunda stratejik askeri ve ekonomik hedeflere hava saldırısı
- h) Suriye'nin kimyasal silah üretim tesislerine saldırı ve üretimin engellenmesi
- i) Uçuşa yasak bölge ve insani yardım için güvenli bölgeler oluşturulması.

Her bir seçeneğin uygulanmasındaki avantajlar ve güçlüklerle rejimin olası karşı önlem ve reaksiyonlarına ayrıntılı olarak yer verilen raporda Türkiye'yi yakından ilgilleyen bir bölüm bulunmaktadır. İlimli muhalif gruplara gelişmiş silah sistemleri verilerek direnişçilerin eğitilmesi bölümünde üs ve geçiş noktası olarak komşu ülkelerin işbirliğine ihtiyaç duyulduğu belirtilerek bu ülkeler Türkiye ve Ürdün olarak isimlendirilmektedir.

Nitekim seçilmiş Suriyeli muhaliflere Türkiye'de askeri eğitim verilmesine ilişkin MOU, ABD-Türkiye arasında imzalanarak yürürlüğe girmiş ancak eğitilenlerin

---

²² "Between Not-In and All-In, U.S. Military Options in Syria, Maj. Chandler Atwood, Col. Joshua Burgess, Lt. Col. Michael Eisenstadt, Col. Joseph Wawro, May 2014, Washington

öncelikli hedefinin radikal dinci gruplarla (İŞİD) mücadele olduğuna ABD kaynaklarınca vurgu yapılmıştır.

Bu uygulamaya başlanması halinde muhalifler ve rejim güçleri arasında askeri denge ve psikolojik ortamın muhalifler lehine değişebileceği, muhalif gruplara katılımların artabileceği, muhalif grupların daha etkin bir biçimde yapılandırılabilmesi, diplomatik girişimlere güç kazandırabileceği, İran'la nükleer görüşmelerde ABD'nin çözüme yönelik girişimlerine güç kazandıracağı, doğrudan güç kullanımı içermediği için kamuoylarının karşı çıkışlarını engelleyeceği olumlu etmenler arasında sayılmaktadır.

Öte yandan risk faktörleri sayılırken bu uygulamanın İran ve Rusya'nın rejime desteklerini artıracığı, ABD orjinli silahların savaş suçu sayılabilecek eylemlerde kullanılması, radikal dinci gruplara verilmesi, ABD'li eğitmenlerin komşu ülkelerde eylemlere muhatap olabileceklerine yer verilmektedir.

Risk faktörü düşük ve başarı şansı yüksek olarak nitelenen bu uygulamanın eyleme dönüşmesinde en önemli unsurun Türkiye ve Ürdün'ün işbirliği olduğu ayrıca vurgulanmaktadır.

Ne var ki, uygulamaya konulması halinde komşu ülkelerde (Türkiye-Ürdün) görevlendirilecek ABD'li eğitmenlerin misillemelere maruz kalabilecekleri riskine yer veren bu çalışmada, muhaliflerin eğitilmesi için topraklarını açacak ülkelerin ne tür tehdit ve tehlikelerle karşılaşabileceklerine ilişkin bir değerlendirme yapılmaması ve risk faktörleri arasında yer verilmemesi dikkat çekici olmalıdır.

Nitekim Türkiye ve Ürdün'de gerçekleştirilen ve İŞİD bağlantısını akla getirebilecek kimi eylemler bu konuda ciddi bir ikaz işareti olarak değerlendirilmelidir.

Suriye ordusu ve rejim güçlerinin savaş imkan ve kabiliyetini bütünüyle çökertmeye olmasa bile sınırlayarak muhaliflerin Esad'ı bir anlaşma ve uzlaşmaya zorlayacak konuma yükselmelerine yardımcı olacak bir askeri müdahalenin gerektireceği güç, maliyet ve süre dışında siyasi yansımalarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Ukrayna ve Kırım'da yaşanan son gelişmeler ve post modern bir soğuk savaş döneminin başlayabileceğine yönelik işaretler dikkate alındığında Batının, ABD liderliğinde Suriye üzerinden Rusya Federasyonuna bir güç gösterisinde bulunma olasılığı artıyor gibi görünmekle birlikte bu gösterinin yaratabileceği domino efekti ve yüksek maliyeti yine de akılcılığın terk edilmemesini gerektirmektedir. Görünen, Suriye'ye doğrudan bir askeri müdahale yerine ılımlı muhalif grupların eğitilmeleri ve modern silah sistemleri ile donatılmasına ağırlık verileceği, muhaliflerin pozisyonlarını güçlendirerek Esad'ın bir uzlaşmaya zorlanacağı yönündedir.

Askeri opsiyonların masada yerini koruduğuna ilişkin söylemlere karşın bu opsiyonun kullanılması şu aşamada uzak bir olasılığı işaret etmektedir.

Ukrayna-Kırım krizi, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Katar ittifakının Müslüman Kardeşler nedeniyle çökmesi ile birlikte değerlendirildiği ve bütün bu gelişmelere Esad karşıtı cephenin önde gelen üyelerinden Türkiye'nin son aylarda takındığı sessiz tavır eklendiğinde askeri opsiyonun giderek gündemden çıkmakta olduğu, en iyimser olasılıkla ötelendiği sonucuna varmak mümkün görünmektedir.

5.Sonuç

Bütün bu analiz ve değerlendirmelerin sonucunda, İsrail'e doğrudan bir tehdit yöneltmediği ya da dolaylı olarak yardımcı olmadığı sürece Esad rejiminin varlığını en azından kısa vadede (0-5 yıl) koruyacağı varsayılabilir.

Bu nedenle daha önceki bölümlerde değinildiği üzere Suriye krizine doğrudan müdahil olmayan ülkelerin; inandırıcılık bağlamında var olan konumlarını kullanarak siyasi çözüm arayışları ve müdahil ülkeleri bu sürece ikna çabaları konusunda liderliklerine duyulan ihtiyaç daha da artmış görünmektedir.

Bu bağlamda bu gibi ülkelerin tüm bölgesel güç ve aktörleri çözüm sürecine dahil edecek girişimlerde bulunmaları ancak bu girişimlerde her türlü ideolojik ve stratejik yaklaşımlardan uzak durmaları büyük önem taşımaktadır.

Bu tür çabalara insanî yardım ve insan haklarının korunması zemininde başlanması, karşıt gruplara temsil ettikleri görüş ve ideolojilerden çok “insan” temelinde yaklaşılmasının daha ileri aşamalara geçilmesinde güven artırıcı önlemler açısından bir altyapı hazırlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu girişimlerde en önemli parametreler arabulucu ülkelerin krizde aktif olarak yer almamış olmalarına özen gösterilmesi ile krize doğrudan ve dolaylı müdahil ülkelerin endişelerinin giderilmesine ilişkin çabalar olarak öne çıkmaktadır. (örneğin İran, Suudi Arabistan, İsrail, Rusya Federasyonu gibi ülkelerin farklı endişelerinin giderilmesine ya da dondurulmasına yönelik diplomatik çabalar gibi.)

Önceleri lokal düzeyde başlatılması olası insani yardım faaliyetlerinin genelleştirilmesinin ancak tarafların kabul edecekleri bir ateş kesle mümkün olabileceği algı ve ihtiyacının yaratılması, ikna sürecinin ileri aşamalara taşınması ve başarısı açısından büyük önem taşımaktadır.

Kuşkusuz gerek rejim, gerekse önceki bölümlerde değinilen nedenlerle, birlikte davranma kültürüne sahip olmayan muhalif grupların ateş kes konusunda mutabakata varmalarının önünde ciddi pratik güçlükler bulunmaktadır.

Ancak aşılması gereken güçlüklerin imkânsız noktasında olduğunu söylemek her şeyden önce diplomasinin kuralları ve insan doğasına aykırı olmalıdır. Bu süreci iç ve dış aktörler/taraflar açısından gerek mümkün gerekse gerekli kılan önemli bir etmenin, ileti ve zamanlama açısından çok doğru kullanıldığı takdirde sözü edilen güçlüklerin aşılmasına yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu etmen Suriye’de varlıklarını sürdürerek konsolide eden ve etki gücünü artırarak kimi bölgeleri denetimleri altına alan radikal dinci örgütlerdir. Rejim ve ÖSO arasında çatışmaların yoğunlaştığı bölgelere öncelik verilerek başlangıçta lokal, sonrasında genel ve süreli de olsa -ki süreli oluşun psikolojik açıdan kabul edilmesini daha kolaylaştıracağı düşünülmektedir-bir ateş kes üzerinde mutabakata varılması halinde El Nusra, İŞİD, vb. radikal ve Suriye’nin demokratikleşmesi ile bağlantılı olmayan grupların buna uymaları beklenmemelidir.

Bütünüyle aksine, sözü edilen gruplar ateş kes sürecini, buldukları bölgelerdeki varlıkları ve mevzilerini güçlendirmek, yeni kazanımlar elde etmek için kullanacak ve çatışmaları sürdüreceklerdir.

Bu durum ise Suriye'de varlıkları, gerek i gerek dış aktörler açısından endişe kaynağı olan radikal grupları muhalefetten ayırıştırarak tasfiyesini gerekelendireceği için olumsuzluktan çıkışla olumluluğa evrilmenin koşullarını yaratacaktır.

nce lokal, sonrasında genel bir ateşkes sağlandığı, radikal silahlı gruplardan arındırılmış bir Suriye'de çatışmalardan yorgun düşmüş, enerjisini tüketmiş, gelecek umut ve tasarımları yok olmuş/edilmiş toplum kesimlerinin hangi tarafa mensup olurlarsa olsunlar güvenli bir geçiş dönemine daha sıcak bakacakları, tabandan lider kadrolara iletilecek mesaj ve baskıların bu yönde bir kararın alınmasında ikna edici olacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtilenler elbette Suriye krizinin çözümü konusunda ortaya atılan ilk formül ve reçete olma özelliğini taşımamaktadır. Tarafları ve tarafların amaç, konum, çıkar, kaygı, kazanım farklılıkları; bölgesel ve küresel konjonktüre Suriye'nin yüklediği anlamla birlikte genel konjonktürün krizin yönlenmesine etkileri gibi pek çok ayrı vektörün keşişme noktasında bulunan Suriye'de, tüm tarafların gönüllülükle kabul edecekleri bir çözüm formülü üretilmesi elbette olanaklı değildir.

Amaç; taraflar açısından red edilmesinin, kabul edilmesinden çok daha maliyetli sonuçlar yaratacağı algısına dayalı bir zemin oluşturulması ve bu zeminin ikna sürecine dayanak yapılmasıdır.

Suriye krizinin çözümüne yönelik arayışlarda dikkate alınması gereken en önemli etmen krizin başlangıcı ile üçüncü yılını geride bırakan çatışmalar sonucu gelinen noktanın içerdiği büyük farklılıklardır. 2011 yılında demokratikleşme, insan hak ve özgürlüklerini elde etmeye yönelik olarak başlayan barışıl gösteriler aradan geçen süre içinde yalnızca bir iç savaş boyutuna ulaşmamakla kalmamış hemen tüm taraflar yeni tarafların da eklenmesi ile (IşİD rneği, PYD'nin özerk kantonları, vb.) başlangıçtaki pozisyonlarından uzaklaşmışlardır.

Bu nedenle üretilecek çözüm önerileri ve arayışların, krizin başlangıcındaki algı ve verilere dayalı olmasının gerçekçi olmadığını bilinmesinde yarar görülmektedir.

Rejim yanlısı ve rejim karşıtı grupların amaç ve motivasyonlarına bakıldığında, başlangıçta bir hak arama mücadelesi olarak başlayan çatışmaların yörünge değiştirdiği ve bütünüyle ayrı zemine kaydığı görülmektedir. Şöyle ki Esad rejimini savunan ve yanında yer alan unsur ve güçler için öncelikli hedef rejimin sürdürülebilirliğini sağlamakla birlikte kendi varlık ve güvenliklerinin korunmasına da dönüşmüş bulunmaktadır.

Bu unsur ve güçlerin, varlıkları ve güvenliklerini sağlama bağlamında kendilerini özdeşleştirdikleri rejimin devamına yönelik desteklerinin örneğin İran'ın ulusal çıkarlarına hizmet etmekle doğrudan bir ilişkisinin bulunduğunu söylemek herhalde gerçekçi olmasa gerektir.

Öte yandan aynı şekilde gerek rejim karşıtı gerekse SUK şemsiyesi altındaki görece ılımlı grupların yardım aldıkları, Suudi Arabistan, Türkiye, Rusya Federasyonu, ABD ve Avrupa Birliği'nin çıkarlarını koruma adına bir mücadele yürüttüklerini söylemek de mümkün değildir.

Suriye'deki başta Al Nusra ve İŞİD olmak üzere rejime ve ÖSO'ya karşı çarpışan grupların yine daha önce de değinildiği üzere Suriye'nin demokratikleşmesi ile ilgili bir amaçları bulunmamaktadır. Bu gruplar diğer köktenci gruplarla birlikte ideolojileri doğrultusunda şeriat hükümlerine dayalı bir İslam devleti kurma mücadelesi vermekte ve Suriye'de üçüncü bir cepheyi temsil etmektedirler.

Rejim ise, bir yandan radikal İslamcı grupların varlık ve eylemlerindeki vahşet dozunu öne çıkararak Batılı ülkelerin endişe ve korkularını körüklemekte ve pozisyonlarını değiştirmeye ikna etmeye çalışmakta, öte yandan bu gibi gruplar üzerinde askeri bir baskı kurmaktan kaçınarak ÖSO'nun gücünün sözü edilen gruplar aracılığı ile zayıflatılmasını amaçlamaktadır.

Ülkesindeki radikal grupları terörist olarak niteleyerek Batı ülkelerinin endişelerini körükleyen Esad rejiminin, Batıya gerçek tehlike olarak sunduğu bu gibi gruplara

karşı etkili askeri operasyonlara girişmemesindeki açık çelişki rejimin Makyvelist ve oportünist yönünü açığa çıkarmaktadır. Bekasını koruma açısından rejimin bu taktik yaklaşımı her ne kadar anlaşılır olsa da Suriye’de yaşanan krizi daha karmaşık hale getirmekte ve çözümünü güçleştirmektedir.

Kürt gruplara gelindiğinde gerek muhalif gruplar arasındaki anlaşmazlık, gerekse rejimin muhalif gruplara yaklaşımındaki farklılıklardan kendi kazanımları için yararlanmakta ve şimdilik sakin gibi görünüyor olsa da bir dördüncü cephe oluşturmaktadırlar.

İŞİD ve El Nusra, ÖSO ile çatışırken PYD özellikle Rojova ve Rumeylan bölgesinin denetimi için İŞİD ile çatışmakta, sonuçta ayrı amaçlara sahip bu gruplar, aralarındaki çatışmalarla rejimin devamı ve güç kazanmasına yardımcı olmaktadır.

Bu noktada çözüm arayışlarındaki temel soru, Suriye halkının tercihlerini bir bütün halinde mi yaşamaktan, yoksa ayrılmaktan yana mı kullanacağı olarak ortaya çıkmaktadır. Jeopolitik açıdan Osmanlı öncesi döneme dönüş olarak adlandırılması olası bir bölünme (Sykes-Picot) kuşkusuz bölgede çok dinli-mezhepli ve çok etnikli bir devlet modelinin çökmesi ve bu modelin gelecekte başka ülkelere örnekliliğini engelleyecek kimlikte değerlendirilmelidir.

Suriye’nin mezhep ve etnik temelde bölünmesi, bölgede bu gibi hareketlerden etkilenmemiş gibi görünen ülkeler açısından bir domino efekti yaratmaya aday görünmekte, Ortadoğu ve Körfez ülkelerinde ciddi sarsıntılar yaratma potansiyeli taşımaktadır.

Birlikte yaşama ya da etnik ve mezhep temelinde ayrılma, kuşkusuz, ister gönüllükle ister zorunlulukların dayatmasıyla olsun Suriye halkının alması gereken bir karar olarak değerlendirilmektedir.

Bu nedenle, nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin bir çözümü mümkün kılabilme için rejim ve muhalif güçlere yardım eden, askeri, siyasi, lojistik destek sağlayan

Ülkelerin konumlarını katı bir taraf olmaktan çıkaracak Şekilde yeniden değerlendirmelerinde yarar görülmektedir.

6.Çeşitli Senaryolar

Suriye krizini sonlandırmak için üzerinde durulan askeri opsiyonların neler olduğu ve ne gibi sonuçlar yaratacağına ilişkin yapılan değerlendirmelerden sonra bu bölümde Suriye'nin geleceği ile ilgili senaryolara özetle yer verilecektir.

Suriye'nin geleceğine ilişkin dört ayrı senaryo üzerinde durulmaktadır. Bu senaryolardan en iyimser olan birincisi Suriye'de tarafların anlaşmaları ve bir geçiş hükümeti kurularak krizin sonlandırılmasını öngörmektedir. Esad'ın dışarıda kalacağı ancak Suriye'de devlet yapısının Irak'ta olduğu gibi çökmemesi için Baas'ın deneyimli, radikal olmayan, yaşanan trajik olaylarla doğrudan bağlantısı bulunmayan mensuplarının da yer alacağı, muhalif gruplar ve azınlık liderlerinin eşit oranlarda temsil edileceği bir geçiş hkmetini öngören bu senaryonun gerçekleŐebilmesi çok değişik parametrelerin bir araya gelmesini zorunlu kılmaktadır.

Suriye krizini, kapsayıcı olması açısından tüm tarafları içine alan bir geçiş hükümeti aracılığı ile çözmek kuşkusuz en rasyonel çözüm olarak görünmekle birlikte gelinen noktada tarafların bu konuda henüz gerekli özverilerde bulunmaya hazır olmadıkları görülmektedir.

Her iki tarafın kazanma umutlarını korudukları, amaç ve hedeflerine ulaŐmalarının önünde çok az bir zaman dilimi kaldığına inandıkları sürece, bu güne kadar yürüttükleri mücadele ve ödedikleri bedeli anlamsızlaŐtıracak bir adım atarak geçiş hükümeti için ödünler vererek masaya oturmalarını beklemek aşırı iyimserlikle eş anlamlı olmalıdır.

Bu nedenle araştırmanın önceki bölümlerinde açıklanan hususlar doğrultusunda, tarafların bir geçiş hükümeti kurulması ve nihai uzlaŐı için masaya oturmalarını

sağlayıcı koşulların daha fazla gecikmeden ve devam etmekte olan çatışmalar daha da ilkel boyutlara evrilmeden gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Tarafların müzakere masasına oturarak bir geçiş hükümeti aracılığı ile Suriye'nin demokratik, insan hak ve özgürlüklerine saygılı geleceğini birlikte oluşturma kararı aldıklarında, birbirlerine karşı pozisyonlarının son derece önemli olduğu dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Taraflardan yalnız birisinin değil her ikisinin de güç kullanımı yolu askeri bir zafer elde etmelerinin mümkün olmadığını kavrayarak müzakere masasına oturması, sürece müdahil ülkelerin güç ve desteklerini masaya yansıtmaktan kaçınmaları, taraflardan birisinin diğerine dilediği koşulları dikte edecek konumda bulunmaması olumlu sonuç alınması açısından önem arz etmektedir.

II. Cenevre Konferansının başarısızlıkla sonuçlanmasının en önemli etkenleri arasında muhalefet cephesinin kendi arasındaki dağınıklık bir yana bırakılırsa sürece müdahil aktörlerin masaya taraflar dışında ayrıca kendi koşullarıyla oturmalarının yer aldığı, konferansın bir diyalog ortamı yaratılmasından çok ön koşulların gölgesinde açılmasının bulunduğu, gelecekteki girişimlerin başarısı adına unutulmamalıdır.

Bundan sonraki barış çabalarında Suriye Muhalefetinin (Suriye Ulusal Konseyi) Esad rejimiyle hiç bir şekilde diyaloga girilmeyeceği ve müzakere edilmeyeceği yönündeki direnişlerinin kırılması, rejim temsilcilerinin de görüşmeleri Esad'ın varlığına endekslenmelerinin görüşmeleri tıkadığı konusunda ikna edilmeleri bir ilerleme sağlanmasında önemli bir rol oynayabilecektir. Sürece müdahil aktörlerin, ön koşulsuz bir müzakere ortamı yaratmaları ve bunu kabul ettirmeleri halinde sonuç elde etmeye yönelik bir müzakere ortamının alt yapısının oluşabileceği dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

İkinci olası senaryo, Esad rejiminin muhalif güçlerce veya Suriye ordusu tarafından devrilmesidir. Suriye ordusunun araştırmanın önceki bölümlerinde açıklanan nedenlerle bu tür bir eyleme girişmesi son derece zayıf bir olasılıktır. Kaldı ki

ordunun bazı unsurları böyle bir eylem içinde yer alsa dahi, rejime sadakatle bağlı ve varlıklarını rejimin devamı ile özdeşleştiren kilit birliklerin bu tür bir hareket içinde yer almaları beklenmemelidir. Böyle bir durumda Suriye'nin uğradığı yıkım ve can kayıpları öngörülemez biçimde artma riski taşıdığı için Suriye'nin geleceğine ilişkin oyun planlarında böyle bir senaryoya yer verilmemesi akılcılığın bir gereği olarak görünmektedir.

Muhalif unsurların askeri bir zafer kazanarak rejimi devirmesi yine çalışmada açıklanan nedenlerle Suriye'deki kaotik ortamın denetlenmesi olanaksız zeminlere kaymasına eşlik edebilecektir. Gerek muhalif gruplar arasındaki anlaşmazlık ve güç mücadelesi, gerekse kesin bir zaferi takiben rejim yanlılarına karşı girişilebilecek ve önlenmesi olanaksız şiddet hareketleri bu senaryonun da düşünce aşamasından ileriye taşınmamasını gerekli kılmaktadır.

Devlet aygıtının çökmesi ile sonuçlanabilecek böyle bir durumda kamu yönetimi, güvenlik kurumları ve altyapısı, kamu hizmetleri çökmüş bir Suriye'nin yeniden inşası, sistemin onarılması, muhalif grupların silahsızlandırılması, aralarındaki çatışmaların önlenmesi, rejim yanlılarına yönelik şiddet hareketlerinin engellenmesi, radikal dinci grupların varlık ve eylemlerinin sonlandırılması gibi ortaya çıkacak devasa sorunlar, yaşananlardan çok daha ağır ve karmaşık sorunlara yol açabilecek ve müdahil aktörlerin gerek sayıları gerekse manevra alanları çeşitlenerek daha da genişleyecektir.

Rejim güçlerinin savaş imkân ve kabiliyetlerinin kırılması ve zayıflatılmasına yönelik sınırlı bir hava harekâtı, rejimi anlaşma ve uzlaşmaya daha açık hale getirebilecek bir etmen olarak görülmekle birlikte, böyle bir harekâta Rusya Federasyonu ve İran'ın bilinen nedenlerle destek vermemesi ve karşı önlemler geliştirmesi, sorunu yine daha karmaşık hale getirebilecek ve çatışmanın vekil unsurlar aracılığı ile diğer bölge ülkelerine sıçraması sonucunu doğurabilecektir.

Üçüncü olası senaryo, tarafların birbirlerine askeri üstünlük sağlayamamaları ve krizin uzamasıdır. Bu durum Suriye’de mevcut ayrışma ve kamplaşmanın fiili bir bölünmeyle sonuçlanmasına neden olabilecektir. Askeri anlamda sorunun çözümünün mümkün olmadığı ortaya çıktığında, bir arada yaşama istek, irade ve kültürünü kaybetmiş etnik ve mezhep farklılıklarına mensup kitleler arasındaki ayrışma bir bölünmeyi tetikleyebilecektir. Bu durumda Kuzey’de Kürt, batıda Şam/ Lazkiye merkezli Nusayri-Hristiyan ve Sünni unsurların ağırlıklı olduğu bölgelerde Sünni bir yönetimin ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Ancak Sünni yönetimin egemen olacağı bölgede Katar’ın desteklediği, Türkiye’nin sempati ile yaklaştığı Müslüman Kardeşler taraftarları ile Suudi Arabistan, Kuveyt ve BAE’nin desteklediği Selefi unsurlar arasındaki anlaşmazlıklar çatışmalı bir güç mücadelesine dönüşebilecek ve bu mücadelenin galibini Suriye’deki radikal İslamcı gruplar tayin edecektir.

Dördüncü ve dışlanmaması gereken senaryo ise Esad/Baas rejiminin varlığını sürdürmesidir. Bu senaryonun gerçekleşmesi halinde muhaliflere aktif destek veren başta Türkiye olmak üzere Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Ürdün ve BAE’nin Suriye ile ilişkilerinin daha sorunlu hale gelmesi beklenebilir. Rejimin devamı Rusya Federasyonu ve İran’ın bölgesel ve küresel hesapları açısından ciddi bir kazanım olacak ve Tahran-Şam- Bağdat- Beyrut ekseninde ortaya çıkan Şii bloku güç kazanarak bölgedeki Sünni- Şii geriliminin süregelmesine neden olacaktır.

Muhtemel senaryoların olumlu/olumsuz getiri ve sonuçları irdelendiğinde her bir olasılık taşıdığı riskler nedeniyle çözüme, müzakere ve anlaşma yoluyla ulaşılmasını gerekli kılmaktadır.

Nitekim İran ve BM’in inisiyatif ve girişimleri sonucu, Suriye’de silahlı direnişin kalbi ve sembolü kimliğindeki Humus’ta eski kentte konuşlanarak anılan bölgeyi 2011 yılından bu yana ellerinde bulunduran direnişçilerin kenti BM gözlemcilerinin nezaretinde terk etmiş olmaları bu tür çabalar açısından bir örnek kimliğinde görülmektedir.

Anımsandığı üzere Suriye Ordu birliklerinin kuşatması altında bulunan ve hava kuvvetleri tarafından sürekli bombalanarak hayalet kente dönüşen Humus'tan, gerek lojistik destek alamadıkları, gerekse çatışma imkan ve kabiliyetlerini kaybettikleri için BM ve İran aracılığı ile rejim güçleri ile anlaşmaya varan 1800 kadar direnişçi, ağır silahlarını Humus'ta bırakarak, muhaliflerin denetimindeki Telbise ve Dar el Kebire beldelerine gitmişler, Humus'u terk etmek durumunda kalan halk ise artık olmayan evlerine dönmüşlerdi.

Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna krizi nedeniyle Batı dünyasının ilgi odağının Suriye'den Kuzey Kafkasya'ya kaymış olmasını, Libya, Yemen, Nijerya'da yaşananlar nedeniyle Batı yarım kürede oluşan endişe ve korkuları gerçekçi bir şekilde değerlendiren Esad rejimi, son dönemlerde muhalifler üzerindeki askeri baskısını artırmış ve önemli kazanımlar elde etmiş bulunmaktadır. Nitekim rejim, Suriye ordusunun zaferini ilan etmeye başlayarak silahlı direnişi bir ölçüde geriletmiştir. PYD'nin, rejim ile görüşmeler yaparak özerklik ilan ettikleri bölgelere Suriye ordu birliklerinin dönmelerine izin verecekleri yönündeki söylemler başkaca nedenlerin yanı sıra son gelişmelerin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi ise Türkiye- Suriye ve PYD/PKK arasındaki ilişkilerde yeni bir kriz yaratmaya aday görünmektedir. Gerçekleştiği takdirde bu hamlesi ile PYD, Türkiye'nin artan baskısına karşı bölgede bulunacak Suriye ordu birliklerinin koruma kalkanına sahip olacaktır.

03 Haziran'da Suriye'de gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini, beklendiği üzere adaylığını açıklayan Esad kazanmıştır. Suriye'nin mevcut bölünmüşlüğü ve iç savaş koşulları dikkate alındığında anılan seçimin Suriye halkının gerçek tercihini ne ölçüde yansıttığı ayrı bir tartışmanın konusu almakla birlikte seçim sonrası Esad'ın elde ettiği bu meşruiyet yenilemesini, uygulayacağı siyasi ve askeri hamlelere kaynak olarak kullanacağı yadsınmaz bir gerçeklik olarak belirlemektedir.

Muhaliflerin egemenliğindeki bölgelerde seçimin gerçekleşme olanağının bulunmaması, doğaldır ki alınan sonucun Suriye halkının gerçek tercihini yansıtmadığı haklı yorumlarına eşlik ederek seçim sonucu muhalifler ve Batılı kimi

lkelerde kabul görmeyecektir. Mevcut rejimin bu tür karşı çıkış ve argümanları hesaba katmaksızın böyle bir girişimde bulunuyor olması elbette düşünülmemelidir. Böyle bir durumda Esad rejimi, muhaliflerin, denetimlerindeki bölgelerde seçim yaptırılmayarak halkın kendilerinden ayırıtığını ve benimsemediğini göstermek istemediğini, gerçek amaçlarının demokrasinin işlemesi ve yerleşmesi olmadığını karşı argümanlar olarak ileri sürecek ve inandırıcı olmasa dahi en azından soru işaretleri yaratabilecektir.

Bu nedenlerle açıklanmasına çalışılan senaryolar arasında Esad ve Baas rejiminin, görünür bazı yumuşamalar, bireysel hak ve özgürlükler önündeki kısıtlamaların göreli olarak iyileştirilmesi eşliğinde süregelmesi giderek g kazanmakta ve Esad'a karşı açık tavır alan kimi ülkelerin politikalarında daha da yaygın ve güçlü bir değişim süreci başlaması olasılığı güçlenmektedir.

Nitekim alışmamızda daha önce de değinildiği üzere bir süre önce Fransız parlamenterlerin şam'da Esad'ı ziyareti, Fransa'nın Suriye krizinde en şahin politikayı sergileyen ülkelerden birisi olması nedeniyle Batı'nın tutumunda bir kırılmayı tetiklemiş görünmektedir.

Fransa cephesinden anılan ziyaretin her ne kadar resmi bir niteliği bulunmadığı açıklanmış olsa da Batılı ve Esad karşıtı bir ülke parlamenterlerince gerçekleştirilen bu görüşmeler, ılımlı muhaliflerin eğitim ve silahlandırılmasının ivme kazandığı bir süreçte "askeri çözüm" seçeneğinin görünür gelecek içinde ötelendiği anlamına eşlik etmektedir.

Fransa'nın bir tür "kamu diplomasisi" olarak nitelenmesi olası "işaret fişeği" kimliğindeki bu girişiminden bir süre sonra ABD Dışışleri Bakanı John Kerry 15 Mart 2015 günü CBS televizyonunda "*ilgili ülkelerle Suriye'de diplomatik bir çözümü yeniden ateşlemek üzere çok sıkı bir şekilde çalıştıklarını çünkü hemen herkesin askeri bir çözümün mümkün olmadığı konusunda görüş birliği içinde bulduklarını*" söyleyerek açıklamasına "*Er ya da geç Esad rejimi ile müzakere edilmesi zorunda kalınacağı*" vurgusunu da eklemiştir.

Kerry'nin açıklamasının, ABD'nin Esad'la müzakere masasına oturacağı tarzında yorumlanması üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüleri Jen Psaki ve Marie Harf, *“siyasi çözüm için bir müzakerenin gerekli olduğunu ve bu müzakerelere Esad'ın temsilcilerinin katılmasının gerekliliğinin yönetimce öteden beri seslendirildiğini”* (16.03.2015) vurgulamışlardır.

Esad olmasa bile Baas rejimi ile müzakere edilebileceği ve rejimi müzakere masasına oturmaya zorlayıcı girişimlerin güçlendirilmesine yönelik bu açıklamalara CIA direktörü John Brennan'dan ise çok daha açık ve net bir katkı gelmiş ve Brennan, CFR'da yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir.

“Hiçbirimiz, Rusya, ABD, (IŞİD karşıtı) koalisyon ülkeleri, Şam'da hükümet ve siyasi kurumların çöküşünü görmek istemiyoruz.”

Esad'sız ancak Esad ve ailesi ile yakınlarının bir tür güvence altına alınacağı ve muhalif unsurların da içinde yer alacağı bir geçiş dönem ve hükümeti kurulması görüşlerinin giderek ağırlık kazandığı yaşanan süreçte Obama'nın özel temsilcisi e.General John Allen da ayrı bir açıklama yaparak (17.03.2015) deyim yerinde ise koroya katılmış ve “ABD'nin Esad'a ilişkin, tüm yönetim meşruiyetini kaybettiği” yönündeki görüşünün değişmediğini söylemiştir.

ABD'den gelen ve çelişkili gibi görünmekle birlikte açık bir hedefe yönelik açıklamaların satır araları okunduğunda, çalışmamızın önceki bölümlerinde değinilen “Suriye'de Irak sendromu” endişesinin giderek güçlendiği görülmektedir.

Esad'lı bir Suriye'nin sürdürülemezliği konusunda görüş birliği içinde bulunan Batılı ülkeler, Suriye'de devlet yapısının çökmemesi ve bir Irak örneği yaşanmaması konusunda da yine aynı görüşü paylaşmaktadırlar.

Nitekim Federal Almanya Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeyer *“Suriye'de şiddetin sonlandırılmasının tek yolu siyasi çözüm için müzakereler yapılmasıdır. Buraya giden yol ise Esad rejimiyle görüşmeyi zorunlu kılmaktadır.”* diyerek (Süddeutsche Zeitung, 18.03.2015) John Kerry'e açık destek vermiştir.

Her ne kadar Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, “Esad’ın koltuğunu koruyacağı bir siyasi çözümün skandal olacağını” açıklamış olsa da Esad konusunda ikna edilmesi gereken Batılı ülkeler değil Rusya, İran, Çin ve Suriye’li muhalif gruplar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu gelişmeler ışığında görünen odur ki ABD liderliğinde Batılı ülkeler Esad’a ve Baas rejimine; Esad’sız ancak Baas kadrolarını kapsayan bir siyasi çözüm seçeneği sunarak devlet yapısını çöküşten koruyan yumuşak bir geçiş dönemi hedeflemektedirler.

Ancak Rusya ve özellikle İran’ın, Suriye üzerindeki etkinlik ve gelecek tasarımları düşünüldüğünde, başta IŞİD olmak üzere radikal dinci gruplarla PYD’nin özerk kantonlar ilanı ile denetim altına aldıkları yerleşim birim ve alanları denkleme dahil edildiğinde anılan hedefe ulaşmanın önünde aşılması gereken çok ciddi engellerin varlığı dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Bu bağlamda Kırım ve Ukrayna’da yaşanan son gelişmeler ve İran’ın nükleer programına ilişkin Ruhani tarafından yapılan son açıklamalar dikkate alındığında, Batı dünyası ve Esad karşıtı ülkelerin dikkat, çıkar ve güvenlik kaygıları çok cepheli bir zemine kaymakta ve bu zemin içinde Suriye cephesi giderek önceliğini kaybediyor görünmektedir.

Yaşananlar bu açıdan değerlendirildiğinde Rusya Federasyonunun, Kuzey Kafkasya ve Orta Asya’da yeniden eski günlerine dönme bağlamındaki girişimleri, Batı Dünyası açısından daha yakın ve daha tehlikeli bir güvenlik riski olarak algılanmakta ve özellikle zengin enerji kaynaklarına sahip olmayan ve şimdilik enerji nakil hatlarının geçiş güzergâhı üzerinde bulunmayan Suriye’deki gelişmelerin tehdit ve risk derecesi zayıflamaktadır.

Açıklanmasına çalışılan muhtemel senaryoların olumlu/olumsuz getiri ve sonuçları irdelendiğinde her bir olasılık, taşıdığı riskler nedeniyle çözüme askeri yöntemler dışında mutlaka müzakere ve anlaşma yoluyla ulaşılmasını gerekli kılıyor görünmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

1- ÇATIŞMALARIN BAŞLANGICI

Suriye'nin kuzeyinde ve Kürt bölgelerinde 16 Temmuz 2013'de başlayan inişli-çıkışlı çatışmalar tarafları değişerek sürüyor olmakla birlikte, çatışmaların nereye varabileceği ve hangi sonuçlara neden olabileceğine ilişkin projeksiyonlar geliştirebilmek için yaşananların köken alanının irdelenmesi gerekli görülmektedir.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde 2012 yılı Ekim ayındaki çatışmalar başlangıcı alınarak günümüze kadar yaşananlar kronolojik bir dize içinde incelenecektir...

Çalışmada açıklanan dengenin bozularak Suriyeli Kürtler ve (özellikle PYD) FSA arasında çatışmaların başlamasının miladı 30 Eylül 2012'de Kamışlı kentinde, FSA tarafından üstlenilen, 4 kişinin ölümü, 15 kişinin yaralandığı intihar saldırısı olarak belirtilebilir. Nitekim bu saldırıyı izleyen günlerde muhalif gruplarla Kürtler arasında Halep merkezli ciddi çatışmalar başlamıştır.

1.1. Halep'te Kürtlerin yoğunluklu olarak yaşadıkları mahallelerden (Eşrefiye, Şeyh Maksut) Eşrefiye'de üslenmek isteyen FSA'ya bağlı silahlı gruplar bölgedeki Kürtleri göçe zorlamışlar (25 Ekim 2012) buna karşı hükümet güçleri 26 Ekim'de Eşrefiye'yi bombalamış, bombardıman sonucu muhaliflerin yanı sıra Kürtlerde ciddi kayıplar vermişlerdir. Verdikleri kayıpların sorumlusunu FSA olarak gören Kürtler, muhaliflerin Eşrefiye'yi terk etmeleri için gösterilere başlamış, PKK lehine sloganların atıldığı gösteriler sırasında çıkan çatışmalarda 10 kişi ölmüş, 20 kadar kişi yaralanmıştır. 27 Ekim'de ise PYD'nin silahlı kolu olan YPG militanları FSA unsurlarına saldırmış, her iki taraftan 22 kişinin ölümü sonuçlanan çatışmalarda 100'ü aşkın kişi yaralanmıştır.

1.2. Suriyeli muhaliflerle Kürtler arasında yaşanan ve can kaybı ile sonuçlanan bu çatışmalar, Suriye'de Kürtlerin çatışmalara doğrudan taraf olmama taktiklerini

sonuna kadar sürdürmelerinin mümkün olmadığını göstermiş ve PYD amaçları doğrultusunda daha ileri adımlar atma konusunda uygun bir zemin ve gerekçe yakalamıştır. Doğrudan taraf olmamalarına karşın muhaliflerle rejim güçleri arasında kalacaklarını kanıtlayan Halep/Eşrefiye çatışmaları denilebilir ki PYD'nin özerk bölgeleri hayata geçirme girişimine esin kaynağı oluşturmuştur. Nitekim Eşrefiye'de YPG ve FSA güçlerinin silahlı çatışması Arap muhaliflerle Suriye'li Kürtlerin ilişkilerini gerginleştirmiş, SNC ve FSA çevrelerinde PYD'nin Esad yanlısı olduğu algısı giderek güçlenmiştir. Eşrefiye'deki Kürtlerin FSA tarafından göçe zorlanması üzerine bölgenin rejim güçlerince bombalanması muhaliflerce Esad'ın PYD'ye yardımcı olduğu şekilde yorumlanmıştır.

1.3. Eşrefiye çatışmasının bir ayrı önemli sonucu ise ağırlıklı olarak Afrin ve Kobani ile Kürtlerin çoğunlukta olduğu Suriye'nin kuzey bölgelerinde etkin olan PYD'nin Halep'te de bir sıklet merkezi oluşturmasıdır. PYD'nin FSA'ya karşı gösterdiği direnç ve Kürt halkını korumak için silahlı mücadele yetenek ve kararlılığına sahip olduğunu sergilemesi sonuç olarak Kürt Ulusal Konseyine bağlı diğer Kürt partilerin güç ve taban kaybetmesine neden olmuştur. Kürt Ulusal Konseyine bağlı bazı Kürt partilerin SNC ile yakın temasta olduğunun bilinmesi, 25 Ekim'de başlayan olaylar sonrası PYD'yi Suriyeli Kürtlerin gerçek temsilcisi konumuna yükseltmiş ve özerk bölgelerin PYD liderliğinde yaşama geçirilmesi daha da kolaylaşmıştır.

1.4. Sonuç olarak Suriye'deki çatışmalar uzadıkça, tarafların bilinen ya da görece öngörülebilir tutumları sürekli değişkenlik göstermeye, karmaşıklaşmaya, bozulan ittifakların tarafları yeni oluşan karşı ittifaklarda karşıt gruplara dönüşmeye başlamıştır. Mantıksal açıdan başlangıçta Esad rejiminin güçlü bir karşıtı ve muhaliflerin doğal bir üyesi olarak kabul edilen ya da görülmek istenilen Suriyeli Kürtlerin reel politiği iyi okuyarak ve konjonktürün kendilerine sunduğu fırsatları değerlendirerek geldikleri nokta ve elde ettikleri kazanımlar Suriye'deki iç savaşın nasıl bir kaygan zeminde gerçekleştiğinin açık bir göstergesi olmalıdır.

1.5. FSA'nın, rejim güçlerinin yanı sıra son dönemlerde radikal İslami gruplar özellikle IŞİD'le çatışmaya girmesi, Hizbullah ve İran Devrim Muhafızlarına bağlı unsurlarla Irak'tan gelen çatışma deneyimli Şii militanların desteği ile baskısını artıran Esad karşısında kırılmalar yaşamaya başlaması, PYD ile bir tür ilan edilmemiş ateş kes dönemi yaşanmasına eşlik etmiştir.

Ne var ki FSA ve PYD arasında 2013 Ocak ayında başlayan örtülü ateş kes, muhaliflerin cephelerde uğradığı kayıplara bağlı olarak aralarındaki güven bunalımı ve güç mücadelesini yeniden tetiklemiştir. Esad rejiminin, kuzeydeki petrol bölgelerini (Rumeylan) bilinçle PYD'nin korumasına terk ettiğini düşünen muhalifler, zaman zaman kendi yanlarında görüntü veren PYD'nin ikili bir oyun içinde olduğuna inanmaya başlamışlardır. Aslında yaşananlar gerçekçi bir pencereden analiz edildiğinde her iki tarafın çıkarlarını koruma bağlamında görece bir işbirliği içinde oldukları ve çıkarları çatışmadığı sürece aralarındaki anlaşmazlıkları öteledikleri görülmektedir. Örneğin FSA'ya bağlı gruplar Halep ve Şam'da rejime karşı saldırılarını yoğunlaştırdıkları, Lazkiye yöresinde çatışmalara girdikleri dönemlerde PYD ile yeni ihtilaflar ve silahlı çatışma yaratmaktan uzak durmuşlardır. Buna karşılık PYD'nin de Türkiye'nin tepkisini çekmemek daha doğru bir yaklaşımla tepki düzeyini artırmamak için Türkiye sınırında, sınır kapılarının FSA tarafından denetlenmesini kabul ettiği gözlemlenmiştir. Nitekim FSA'da, Türkiye üzerinden gerçekleştirilen ticaretin son varış noktası olan PYD denetimindeki bölgelere ulaşmasına, bu ticareten aldığı belirli bir pay karşılığı izin vermiş ve PYD bölgelerinde yaşayan halkın gereksindiği malzemelere erişimini engellememiştir. FSA'nın sınırdaki geçiş noktalarını kontrol etmesinin Türkiye üzerinden sağlanan lojistik destek açısından ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde bu çıkar ilişkisi aslında karşıt ve çatışan grupların birbirlerine bağımlılığını göstermesi açısından üzerinde ciddiyle durulması ve çalışılması gereken bir örnek kimliğindedir.

1.6. FSA ve PYD arasında sözü edilen sessiz dönem Mayıs 2014'de yeniden bozulmaya ve çatışmalı bir evreye kaymaya başlamıştır. Her iki tarafın da ateş kesi bozmakla karşılıklı suçlamalar yönelttiği Afrin, Ras El Ayn, Dirbesiye, Tirbesipi'de yoğunlaşan küçük çaplı çatışmaların ardından Haziran 2014'de YPG, Haseki-

Dirbesiye yolunu denetimi altına alacağını ilan etmiş ve Temmuz 2014'de muhaliflerin Tevhid Tugayı ile Afrin'de çatışmaya girmiştir. Bağlı olarak aynı dönemde Ras El Ayn'da, FSA ve YPG arasında gerginlik tırmanmaya başlamış, 16 Temmuz'da başlayan şiddetli çatışmalar sonrasında FSA güçleri bölgeyi terk etmek durumunda kalmışlar ve Ras El Ayn tümüyle PYD/YPG'nin denetimine girmiştir.

Bu çatışmalar sırasında dikkat çekici bir gelişme yaşanmış, FSA ve YPG arasındaki çatışmaların şiddetlendiği bir dönemde Suriye ordu birlikleri FSA'ye bağlı gruplara Haseke bölgesinde saldırıya geçmiştir. Güçlerini iki ayrı cephedeki çatışmalara kaydırarak bölmek zorunda kalan FSA sonuç olarak Ras El Ayn'ı kaybetmiştir. Burada Suriye'de kaygan ve değişken zeminde ortaya çıkan bir yeni işbirliğinin izlerini görmek mümkündür. Muhalif cephe özellikle Şam, Homs ve çevresinde askeri açıdan yaşadığı sıkışıklığı aşabilmek için Suriye'nin kuzey bölgelerinde etkinlik ve denetim sağlamaya, lojistik destek yollarını açık tutmaya çalışmakta, buna karşılık PYD ise Kürtlerin yoğunluklu olarak yaşadıkları aynı bölgelerde varlığını güçlendirmek ve pozisyonunu konsolide etmek istemektedir. Esad rejimi ise tüm güç ve enerjisini muhalif gruplar üzerine odakladığı için nihai bir zafer elde edinceye kadar uzak bir tehdit olarak gördüğü Kürt grupları kendi safında ya da en azından tarafsız konumda tutmak istemektedir.

Koşullar ve konjonktürün dayattığı bu işbirliği ya da karşılıklı anlayışın nereye kadar devam edeceği ise ayrı bir soru işareti olarak varlığını korumaktadır. Öte yandan PYD/YPG ile IKBY ve KDP arasındaki anlaşmazlıklar da Suriyeli Kürtlerin rejimle ilişkilerini sorunsuz yürütmelerini gerekli kılmakta ve karşılıklı çıkar bağımlılığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

1.7. 1.3 bölümünde Suriye'de Kürt Ulusal Konseyine bağlı Kürt partilerin güç ve taban kaybetmeye başladığı ve PYD'nin Suriyeli Kürtlerin tek temsilcisi olma yolunda ciddi kazanımlar sağladığına değinilmişti. 2013 yılında Kürt Ulusal Konseyine bağlı bazı Kürt partiler saf değiştirerek PYD'ye katılmışlar ve PYD'nin siyasi otoritesini güçlendirmişlerdir. 2012 yılında Erbil'de IKBY girişim ve gözetiminde oluşturulan Kürt Yüksek Konseyine katılan Suriye Kürt Partilerinin

başkan ve lider kadroları Suriye'ye dönüşlerinde YPG güçleri tarafından gözaltına alınmış, hatta 18 Mayıs 2012'de Suriye KDP'si mensubu 74 kişi Irak'tan Suriye'ye geçtiklerinde tutuklanmıştır. Buna bir yanıt olarak Suriye ve Irak arasındaki Semalka sınır kapısı IKBY tarafından kapatılmış ve PYD ile Barzani yönetimi arasındaki gerginlik had safhaya ulaşmıştır. Bu olayları izleyen günlerde Amude kentinde YPG mensuplarının giriştiği gözaltına alma eylemleri sonucu 7 kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin yaralandığı silahlı çatışmalar çıkmış ve PYD ile diğer Kürt partiler arasındaki rekabet ve güç mücadelesi giderek sertleşmiştir.

1.8. Ne var ki Kürt Ulusal Konseyine bağlı partiler arasında mevcut görüş ayrılıkları ve bölünmüşlükleri ustalıkla kullanan PYD bu gerginliklerden galip olarak ayrılmış, Suriye Kürtlerinin bir anlamda çatı siyasi örgütü kimliğine kavuşmuştur. Aslında PYD/FSA çatışması, PYD/Esad işbirliği, PYD/IKBY anlaşmazlığı, PYD/KUK rekabet ve güç mücadelesi, PKK/KONGRA GEL 9. Genel Kurul Kararları, Öcalan'ın Arap Kalkışması sonrası yaptığı açıklamalar bir araya getirilerek değerlendirildiğinde PYD'nin adım adım özerklik ilanına doğru gittiği açık bir şekilde görülmüş olacaktır. Kaldı ki 2012 yılında Erbil'de Suriye Kürt Partilerinin aralarında gerçekleştirdikleri toplantı sonrasında Suriye'de bir Kürt Bölgesi oluşturulması kararının açıklanmış olması özerklik ilanını bir sürpriz olmaktan çıkarmış bulunmaktaydı.

2- SURİYE'DE MUHALİF GRUPLAR/PYD ÇATIŞMALARI VE SONUÇLARI

2.1. Çatışmaların Başlangıcı Bölümü 1.6'da 16 Temmuz 2013'de Ras El Ayn ve Serakaniye'de başlayan çatışmalara yer verilmişti. Serakaniye'de gerçekleşen çatışmalardan hemen sonra 17 Temmuz 2012'de YPG Türkiye sınırındaki sınır kapısını ele geçirerek bölgede geniş ölçüde denetim sağladı. Muhalif güçlerin üslendiği mahalleleri kuşatarak hareket serbestilerini engelledi. 17 Temmuz'da Serekaniye-Kamışlı yolu üzerinde stratejik bir öneme sahip Tel Temir'e yayılan çatışmalar Davudiye köyünde yoğunlaştı. 18 Temmuz'da FSA/PYD çatışması El

Mabada/Girke Lege'ye yayıldı. Böylelikle Ras El Ayn'da yerel kimlikte başlayan çatışma kısa sürede bölgenin çeşitli yerleşim birimlerini içine alan ve FSA ile PYD arasında genel bir çatışmaya dönüştü.

2.2. Sözü edilen çatışmaların çok kısa sürede (üç gün) yayıldığı coğrafyaya bakıldığında bunun tesadüfi ve çatışmaların gelişmesinden kaynaklanan bir durum olmaktan çok Rumeylan petrol sahasının kontrolünü ele geçirmeye yönelik planlı bir saldırı olduğu anlaşılacaktır. El Mabada ve Girke Lege'nin köylerinden Irak sınırındaki Tıl Koçer'e kadar yayılan çatışmalar harita üzerinde incelendiğinde bu bölgenin Rumeylan petrol sahasını çevreleyen coğrafya olduğu ve hedefin bu bölgenin denetiminin ele geçirilmesi olduğu açıkça görülmektedir. Anılan bölgenin Serakaniye'ye 170 km. uzaklıkta olduğu ve gerektirdiği lojistik destekle silahlı güç kaydırmada mobilizasyon güçlükleri dikkate alındığında çatışmaların üç gün içerisinde bu mesafedeki yerleşim birimlerine yayılması önceden yapılmış bir planlamanın varlığını doğrulamaktadır. Bu planlamanın askeri taktik bilgiler ve eğitime yabancı amatör silahlı gruplarca gerçekleştirilmesinin olanaksızlığı ise Suriye Ordusunun PYD'ye verdiği profesyonel destek ve işbirliğini bir kez daha akla getirmektedir.

2.3. Bu tarihten başlayarak PYD'nin karşıt gruplarla giriştiği çatışmalarda yeni bir gelişmenin ortaya çıktığı gözlemlenmeye başlanmıştır. Irak-Suriye sınır bölgesindeki petrol yataklarına yakın Girke Lege, Çil Axa, Mabada-Cevadiye bir cephe hattı olarak ortaya çıkarken, 20 Temmuzdan itibaren çatışmalar eş zamanla Tel Abiyad'a sıçramıştır. Çatışmaların bu defa içine El Nusra Cephesi ve Ahrar-ı Şam'ı da alarak Tel Abiyad'a sıçramasının en önemli özelliği başlangıç aşamasında yayıldığı doğu yönünün tam aksine, batıya doğru 100 km. sarkmış olmasıdır. Tel Abiyad çatışmalarının bir ikinci hat olarak ortaya çıkmış olması dışında en önemli özelliği başkaca örnekleri verilen Suriye'deki kaygan ve değişken zeminde beliren geçici ittifaklardır. PYD'nin Tel Abiyad'da El Nusra Cephesi ile çatışmasında Ahrar-ı Şam ve başkaca radikal İslami gruplar Nusra cephesine fiili destek verirken, FSA'ya bağlı Cephe el Ekrad ve PYD dışındaki rakip Kürt silahlı gruplar aralarındaki anlaşmazlıklara karşın YPG'ye destek vermişlerdir.

Serakaniye’de FSA ile çatışan YPG’nin, Tel Abiyad’da bu defa FSA’ye bağlı grupların desteğini almış olması Suriye’de yaşanmakta olan olağanüstü kaygan ve karmaşık ilişkiler sisteminin bir ayrı örneğini oluşturması açısından son derece ilginç olmalıdır. Bu ve benzeri örneklerden yola çıkıldığında Suriye’de yaşananların geleceğine ilişkin şaşmaz öngörülerde bulunmak neredeyse imkansızlaşmaktadır. Ancak bozulan ve yeniden kurulan ittifaklar, koşullar ve gelişmelere göre taraf değiştiren gruplar ve taraf değiştirmelerin sıklığı irdelendiğinde yine de her defasında ortak çıkarların başatlığı görülmektedir. Suriye Kürtleri yaşam tarzları ve inançları dikkate alındığında seküler bir çizgide bulunmaktadırlar. FSA’ya bağlı ılımlı silahlı gruplar, radikal İslamcı örgütlere, kurmak istedikleri düzen ve amaçları bağlamında karşıt oldukları ortak bir düşmana karşı zaman zaman zaman PYD ile bir araya gelerek işbirliği yapmakta, aralarındaki anlaşmazlıkları öteleyebilmektedirler. Örneklerinin verilmesine çalışılan ve koşulların dayattığı sözü edilen bu geçici ittifakların nasıl kalıcı bir hale ve birlikte yaşamanın amalgamına dönüştürülebileceği, karşıt grupların aynı temel değerlerin paydaşları olarak ortak bir gelecek tasarımı çevresinde nasıl buluşturulabilecekleri siyaset ve toplum bilimcilerle, sosyologların araştıracakları verimli bir “sosyal psikoloji” alanı kimliğinde değerlendirilmektedir.

2.4. Çünkü Tel Abiyad çatışmaları, tarafları ve destek verenleri dikkate alındığında PYD-EI Nusra arasında yaşanan çatışma boyutunu geride bırakarak İslamcı muhalif gruplarla Suriye’li Kürtleri içine alan ve bir ölçüde FSA’nın desteğini alan bir düzleme evrilmiş bulunmaktadır. Bu denklemin perde arkasında kalan bir başka aktör ise radikal İslamcı gruplara karşı olan Esad rejimidir. Özellikle son aylarda rejimin İslamcı muhaliflere yönelik katı tavrı Kürtlerin yanı sıra FSA’yı da geçici de olsa ortak bir düşmana karşı aynı cephenin içine çekiyor görünmektedir.

2.5. Muhalifler ve PYD arasında meydana gelen çatışmalar ve ayrışmaların Suriye’de yaşanan savaş üzerinde, PYD’nin özerk kantonlar ilan etmesinin dışında dikkate alınması gereken başkaca sonuçları olmuştur. Çünkü başlangıçta FSA ve PYD arasında görülen daha sonra El Nusra ve IŞİD’i içine alarak süregelen çatışmalar Suriye’nin kuzeyinde bazı yerleşim birimlerinin kim tarafından denetleneceği noktasını geride bırakarak iç savaşın gidişatı üzerinde önemli rol

oynayacak bir noktaya ulaşmıştır. Suriye’de yaşanan savaşın önceki bölümlerde açıklanmasına çalışılan en paradoksal yanı, farklı grupların; çatışma, rekabet, işbirliği, karşılıklı anlayış ve dayanışmayı eş zamanla yürütüyor olmasıdır. Ancak bu paradoksal duruma karşın Suriyeli Kürtlerin, PYD’nin siyasi önderliğini geniş ölçüde kabul ederek kuzeyde sağladığı otorite ve denetim altına aldığı alanlar, rejimin muhaliflere karşı operasyonel gücünü artırmakta, FSA şemsiyesi altındaki gruplarda kırılmalar yaratmaktadır.

Suriye ordusunun baskısı altında kalan FSA, Deraa dışında kalan yerlerde pozisyonunu korumaya çalışırken Haseke’ye doğru ilerlemeye çalışmakta, FSA’nın bu sıkışmışlığından yararlanan PYD ise Haseke üzerinden petrol bölgelerine ulaşarak yörede denetim sağlamak isteyen Nusra Cephesinin egemenliğine son vermek istemekteydi. PYD, FSA ve Nusra Cephesi arasındaki çatışmalar Tel Abiyad ve Kobani hattına doğru kaymaya başladığında ortaya yine taraflar arasında Suriye’deki iç savaşı etkilemeye yönelik taktik uygulamaların yaşanmaya başladığı görülmektedir. Rejim güçleri Şam ve Homs’u muhaliflerden temizlemeye çalışırken (Homs’ta bu amacına ulaşmış bulunmaktadır) FSA; İdlip, Halep ve Kamışlı’ya, Nusra Cephesi; Halep ve Rakka’ya, PYD Haseke üzerinden Rumeylan’a ulaşmaya çalışmaya başlamıştır. Bu ilerlemeler sırasında FSA bir yandan rejim güçleri ile çatışır diğer yandan El Nusra’yı etkisizleştirmeye çalışırken ciddi güç kaybına uğramaktadır. PYD’nin giderek güçlenmesi anlamındaki bu gelişmeler iç savaşın geleceği ile başkaca sorular ve olasılıkları gündeme getirmektedir.

Örneğin FSA ve El Nusra Cephesi ile IŞİD, Kürtlerin yükselişinden ve rejimle işbirliği içinde oldukları kuşkularından duydukları rahatsızlık nedeniyle aralarındaki anlaşmazlıkları öteleyip PYD’ye karşı işbirliğine girişebilirler mi sorusu son dönemlerde gündeme getirilmeye başlanmıştır. Bu soruya ek olarak gündeme getirilen bir ikinci soru, böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde rejimin tavrının ne olacağıdır. Bu noktada iki ayrı olasılıktan söz edilebilir. PYD güçlerinin uzayan ve derinleşen bir çatışmada silahlı güçlerinin zayıflaması, kendilerini rejimin askeri ve lojistik desteğine ihtiyaç duyan bir hale getireceği için sonuçta Esad rejimi, ülkenin kuzeyinde kendisine bağımlı bir müttefike kavuşmuş olacaktır. Öte yandan FSA ve

El Nusra Cephesi ile IŞİD, silahlı güçlerini PYD'ye angaje edeceği için rejim güçleri Suriye'nin güneyi ve batısında baskılarını artırma imkânına sahip olacaktır. Kuşkusuz bu olasılıklar FSA'ye müzahir aktörlerce de analiz edildiği ve rejimin böyle bir çatışmadan güçlenerek çıkacağı hesap edildiği için son tahlilde bu senaryonun gerçekleşmesi minimal bir olasılığı ifade etmektedir. Ancak Suriye'deki paradoksal durum dikkate alındığında sözü edilen senaryonun bütünüyle dışlanması yine de mümkün görülmemektedir.

Bu senaryoya karşı, radikal İslamcı gruplarla mücadelede zaman zaman işbirliği yapan PYD ve FSA'nın bu işbirliğini ortak çıkarlar temelinde kalıcı hale getirebilecekleri bir ayrı olasılık olarak seslendirilmektedir.

2.6. PYD ve muhalif gruplar arasındaki çatışmalar şu ana kadar Suriye'de yaşanan savaşın boyutlarını radikal biçimde değiştirecek bir noktaya ulaşmamış olsa da Kürt grupların kendi iç dinamikleri açısından önemli değişim ve dönüşümlere eşlik etmiştir. Bu değişimler özetle;

2.6.a- 27 Haziran 2013'de Amude'de yaşanan çatışmalar sonrası PYD karşıtlığının başat aktörleri olan Suriye KDP'si ve Özgürlük Partisi dahil diğer Kürt Partileri PYD karşıtlığını en azından söylemsel temelde terk etmek zorunda kalmışlar ve PYD'nin Suriyeli Kürtlerin siyasi liderliğini bir anlamda kabul etmişlerdir.

2.6.b- PYD dışında yer alan bir bölümü KUK üyesi ve sayıları 17 olan diğer Kürt Partilerinin PYD'ye karşı silahlı bir hareket içine girme olasılık ve olanakları, tabanda PYD'nin sağladığı destek nedeniyle görünür gelecekte ortadan kalkmış görünmektedir.

2.6.c- Bütün bu süreç içinde PYD gücünü pekiştirmek ve etkinliğini artırmak için silahlı gücü olan YPG'yi, rakip Kürt Partilere karşı kullanmak yerine ayrımsız Suriyeli Kürtlere yönelik tehditleri etkisizleştirmek için kullanmış, böylelikle gerek rakip gruplar gerekse Kürt tabanının destek ve sempatisini elde etmiştir. Bu noktada dikkate alınması gereken bir ayrı ve önemli nokta, Kürtlerin oryantalist kültürün bir

yansıması olarak yaşamlarında güç ve güçlü olmaya verdikleri önemin PYD tarafından çok iyi analiz edilerek değerlendirilmiş olmasıdır.

2.6.d- PYD'nin Suriye'de Kürt popülasyonunun desteğini kazanarak lider konuma gelmiş olması dışında elde ettiği bir diğer önemli kazanım radikal İslamcı muhalif grupların varlık ve eylemlerinden ciddi anlamda endişe eden Suriyeli Hristiyanlar, Süryaniler ve Dürzilerin , Kürtlerle işbirliği içine girmiş olmalarıdır. Nitekim PYD ilan ettiği özerk kantonlarda kurulan meclislere Hristiyan Arap, Süryani ve Dürzi temsilciler almıştır. Böylelikle, radikal İslamcı gruplara karşı Hristiyanları ve diğer azınlıkları koruması altına alan ve kendilerine eşit haklar sağlayan demokrat bir görüntü vererek Batı kamuoyunun sempatisini kazanma yönünde de bir kazanım elde etmişlerdir.

2.6.e- YPG'yi, Kürtler arasında meşru olarak kabul gören bir silahlı güce dönüştürmüşler, bu gücü Kuzey Irak'tan gelen çatışma deneyimli PKK unsurları ile destekleyip eğiterek askeri yeteneklerini artırmışlardır.

2.6.f- KDP ile ilişkilerinde zaman zaman yaşadıkları gerginlik, Suriye'deki konumlarını konsolide etmeleri ve Suriyeli Kürtlerin tek siyasi temsilcisi konumuna yükselmeleri nedeniyle ötelenmiş, IKBY'nin Suriye Kürtleri üzerindeki etki gücü dengelenmiştir.

2.6.g- PYD'nin Kürt özerk kantonları kurmuş olması ve Türkiye sınırına bitişik bölgelerde bir tür egemenlik sağlayarak Cerablus / Mare hattına uzanan bir koridor gerçekleştirme amaç ve çabaları Türkiye'yi rahatsız etmeyi sürdürmektedir. Bu rahatsızlığın temelinde PYD ile PKK'nın organik ilişkisinin bulunması sır niteliğinde değildir. Türkiye'yi diyalog yollarını keserek tümüyle karşısına almaktan kaçınmak için PYD liderliği söylemlerinde ihtiyatlı davranıyor olsa da nihai amacın Suriye'de PKK denetiminde IKBY örneği özerk bir bölge yaratmak ve bunu gelecek planlamalarında bir sıçrama tahtası kimliğinde kullanma arayışında oldukları galip bir olasılık olarak görülmektedir.

3- ÖZERKLİK / NEREYE KADAR

3.1. Yoğunlukla yaşadıkları Suriye'nin kuzeyinde özellikle Suriye ordu güçlerinin 2012 yılı ortalarında bölgeden çekilmesi ile birlikte etkinlikleri artan Suriyeli Kürtlerin siyasi liderliğine yükselen PYD, özerk bölgeler (kantonlar) oluşturma düşüncesini 2.Cenevre Konferansına Kürt Delegasyonu olarak davet önerilerinin kabul edilmemesi üzerine yaşama geçirme kararı aldı. Aslında 1 ve 2. bölümlerde açıklanan gelişmeler sonucu PYD, konumunu zaman içinde güçlendirerek bir süredir kendisini bu hedefe hazırlamaktaydı. Esad rejiminin, girişimlerine karşı çıkmayacağını daha doğrusu yaşanan koşullarda karşı çıkacak gücü olmaması bir yana Suriye'nin kuzeyini kendileri aracılığı ile bir tür güvence altına alacağını hesaplayan PYD'nin önünde amaçlarının birinci aşamasına ulaşma konusunda bir engel kalmamıştı. Nitekim 02 Aralık 2013'de PYD lideri Saleh Muslim, Fransa'ya ziyareti sırasında Agence France Press'e verdiği mülakatta bu amaçlarını açık bir şekilde ortaya koymuştu.

"Suriye Kürdistanı merkezde Kobani, batıda Afrin ve doğuda Kamışlı olmak üzere üç özerk bölgeye ayrılmıştır. Amacımız bağımsızlık değil, ancak Kürtler Suriye'de federal bir sistem istiyorlar" sözleri ile amaç ve planlarını açıklayan Saleh Muslim yol haritalarını da Agence France Press'e şöyle aktarmıştı: "Bu özerk bir hükümet kurma arayışı değil. Bununla birlikte Temmuz ayında bir Anayasa ve seçim kanunu hazırlamak ve hangi bölgenin nasıl yönetileceğini belirlemek için 19 temsilci seçtik. Komisyon çalışmalarını tamamladı ve seçimler için en kısa sürede tarih belirleyeceğiz."

3.2. Özerklik ilanı için kendilerini zorlayan nedenler arasında cihadist savaşçıların Kürt bölgelerini kontrol altına almak için sürekli saldırılar düzenlediklerine açıklamalarında yer veren Muslim, güvenlikleri için bu duruma daha fazla seyirci kalamayacaklarını söyleyerek Kürt bölgesinin Suriyeli Araplar, Süryaniler, Ermeniler ve Dürzilerin de evi olduğuna ayrıca vurgu yapmıştır: "Aramızda yaşayan üç tür Arap var. Öteden beri birlikte yaşadığımız ve birlikte çarpıştıklarımız. Biz bunlarla

kardeşliğimizi savunuyoruz. Bunlara dahil olmayan, ülkenin değişik bölgelerinden cihadistler evlerini yaktıkları için gelen ve Kürtler tarafından sahiplenilenler var. Son olarak Hafız Esad tarafından bölgenin Araplaştırılması için zorla bölgemize gönderilenler. Bunlar kurban ve biz bu topluluklar için barışçı çözümün savunuculuğunu yapıyoruz. Bu gruplar isterlerse kendi anayurtlarına dönebilir ve değerleri Kürtlerle barış içinde yaşayabilirler.”

Saleh Muslim'in, Kürtler dışında Arapları da kucaklayan ve Hafez al- Assad döneminde ortak acılara muhatap oldukları mesajını da vererek Kürtlerle Arapları ortak mağduriyet algısında birleştirmeyi amaçlayan bu açıklamalarının ardından beklendiği üzere PYD 21 Ocak 2014'de Suriye'nin kuzeydoğusunda yer alan Cizire'de 'demokratik özerklik ' ilan ederek geçici hükümet kurdu. Kamışlı ve Haseke kentlerini içine alan ve işlenebilir petrol kaynakları açısından Suriye'nin en zengin yöresi olarak bilinen Cizire bölgesinde kurulan özerk yönetimin başkanlığına Kürt asıllı Ekrem Haso, yardımcılıklarına Süryani Elizabeth Gevriye ve Arap asıllı Husen Elzem getirildi. Böylelikle kurulan ilk özerk bölge yönetimine Süryani ve Araplar da alınarak Kürtler, Cizire üzerinden dünya kamuoyuna barışçıl ve birleştirici, kendileri dışındaki etnik grup, din ve mezheplere bağlı olanları dışlamadıkları yönünde güçlü bir mesaj vermiş oldular.

3.3. Aslında Ocak 2014 başında PYD öncülüğünde oluşturulan Yasama Meclisi Amude'de toplanarak Kürtlerin yoğunlukla yaşadığı kuzeydoğu Suriye'yi (Rojava) Cizire, Kobani ve Afrin bölgeleri olarak üçe ayırmış ve ilan edilecek özerk bölgelerin ad ve sıralamasını belirleyerek açıklamıştı. Bu gelişmelerin başlangıcına gidildiğinde Kasım 2013'de PYD'nin girişimi ile Kürt, Arap, Çeçen, Süryani ve Hristiyanlardan oluşan temsilciler Kamışlı'da iki gün süren bir toplantı düzenlemişler ve toplantı sonrası 82 kişiden oluşan bir Genel Meclis kurulduğunu açıklamışlardı. Bu gelişmeyi izleyen günlerde "Rojava Genel Yönetimi Kurucu Meclisi" oluşturulmuş ve geçici yönetim ilan edilmişti.

Rojava'yı Afrin, Kobani ve Cizire olarak üç özerk bölgeye ayırdıklarını Suriye ANHA ajansına açıklayan sözcü Kürt asıllı Hekem Xelo, ilan edilecek özerk bölgelerin kendi

meclislerini oluşturacaklarını ve bu meclislerden genel meclise temsilci gönderileceğini belirterek ayrıca Kürt, Arap, Çeçen, Süryani ve Hristiyanlardan oluşan Geçici Yönetim Denetleme ve Takip Komisyonu kurulduğuna dikkat çekmişti.

Ancak Batı Kürdistan Halk Meclisinin (EGRK) Suriye Kürt ulusal Meclisi (ENKS) içinde faaliyet gösteren grupları dışarıda bırakarak geçici yönetim ilan etmesi ENKS'de rahatsızlık yaratmış ve bir misilleme olarak ENKS, Suriye Muhalefeti Ulusal Konseyi'nin İstanbul'da yaptığı toplantıya katılma kararı almıştı. ENKS'li 11 temsilcinin Ulusal Konseye kabul edildiği toplantıda 12 bakandan oluşan 'Sürgünde Suriye Kabinesi' oluşturulmuş ve Ekonomi ve Doğal Kaynaklar Bakanlığına ENKS Kürt üyesi İbrahim Miro atanmıştı. Bu atamada dikkat çeken nokta, PYD'nin petrol zengini Rumeylan bölgesini geniş ölçüde denetim almış olmasının ardından Ekonomik ve Doğal Kaynaklar Bakanlığına PYD muhalifi bir Kürt'ün atanmış olmasıdır.

Cizire'de özerk yönetim kurulmasına ilişkin açıklamaya Türkiye'den 22 Ocak 2014'de iki ayrı tepki geldi. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, daha önce bu tür bir eylemde bulunulmaması yönünde Türkiye'nin görüşlerini anımsatarak özerklik girişimlerini 'ateşle oynamak' olarak niteleyip '...bu adımlar ne Türkiye, ne Suriye'nin komşuları, ne de dünya tarafından meşru görülmez, görülemez' derken HDP Eş Başkanı Selahattin Demirtaş'tan tam aksi yönde bir açıklama geldi. Demirtaş; "Üç yıldır devam eden bu kirli ve kör savaş ortamına rağmen Rojava Kürdistan'ında alınan bu cesur kararlaşma pratiği ve bölgede yaşayan halkların ortak özgürlük mücadelesi, gerek Suriye'nin diğer bölgelerinde tiranlara karşı verilen mücadeleler için, gerekse tüm Ortadoğu açısından bir ilham kaynağı olacaktır. Büyük bir siyasi irade, emek ve fedaice savunulan Rojava Devrimi'nin meyvesi olan özerklik kararının alınmasında katkısı olan tüm siyasi aktörleri ve onurlu bir direniş ortaya koyan Rojava halklarını bu vesileyle selamlıyoruz ve her zaman yanlarında olduğumuzu bir kez daha ifade ediyoruz. Bu özerklik ilanını Suriye'nin ve aslında Ortadoğu'nun istikrarı açısından tüm uluslar arası toplumlar tarafından desteklenmesi gereken tarihi bir girişim olarak görüyor ve değerlendiriyoruz. Aynı zamanda tüm demokratik kamuoyunu ve ezilen halklar adına mücadele yürüten tüm

kesimleri Rojava halkıyla dayanışmaya, güç vermeye davet ediyoruz.” sözleri ile özerklik ilanına tam destek verdi.

PYD'nin Türkiye sınırına bitişik bölgelerde denetimi eline geçirdiği yerleşim birimlerine PYD ve PKK flamaları asması o dönemlerde Ankara'nın ciddi tepkisini çekmiş, sert açıklamalar yapılmış ve PYD lideri Saleh Muslim'in Ankara ziyareti öncesi bu flamalar indirilerek gerginliğin azaltılmasına çalışılmıştı. Muslim'in ziyareti sırasında dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu, ülkeyi (Suriye'yi) bölecek girişimlerden kaçınmalarını ve Suriye muhalefeti içinde yer almaları gerektiğini tavsiye etmiş ve şunları söylemişti; “Türkiye olarak biz Suriye’de hiçbir etnik ya da mezhepsel bir grubun yanında ya da karşısında değiliz. PYD'nin yaptığı en büyük hata, kontrol altındaki bölgelerde bulunan diğer Kürt muhalifleri ezmeleri, diğer Kürtlere karşı büyük baskı uygulamaları oldu.”

3.4. PYD'nin Cizire’de 21 Ocak’ta özerklik ilanını izleyen günlerde daha önce duyurulduğu üzere 27 Ocak 2014’de Kobani ve hemen bir gün sonra 28 Ocak’ta Afrin’de de özerklik ilan edilerek Batı Kürdistan olarak anılan Rojava planı tamamlanmış oldu.

Cizire Kantonunda Bakanlar Kurulunun YPG milislerini ‘savunma ordusu’ adı altında Savunma Bakanlığına bağlamasının ardından Kobani’de de, Bakanlar Kurulu, YPG milislerinin kantonun polis gücü olarak görev yapacağını açıkladı. PYD, YPG'nin bir süre sonra her üç kantonu içine alan bir çatı altında ‘savunma ordusu’ olarak yapılandırılacağını açıkladı.

Kobani’yi takiben Afrin’de 28 Ocak 2014’de Hevin Reşit başkanlığında toplanan Yasama Meclisi, 22 bakandan oluşan Afrin Kantonu Demokratik Özerk Yönetimini ilan etti. Afrin’deki toplantının ilginç yönü, bir süre önce Türkiye’nin tepkisi nedeniyle sınır kasabaları ve köylerindeki PYD ve PKK flamalarının indirilmiş olmasına karşın bu defa seçilen Bakanların, üzerinde Abdullah Öcalan’ın fotoğrafının yer aldığı bir dövizin altında yemin ederek göreve başlamış olmalarıydı.

3.5. Rojava bölgesinde üç kantonda ilan edilen özerk yönetimlere Türkiye'nin tepkili yaklaşımı sürerken ABD, İKBY ve Barzani'nin bu gelişmeden ciddi rahatsızlık duydukları açıklamalara yansıdı. Aynı şekilde PYD öncülüğü ve önderliği altında girişilen özerklik ilanının Suriye'de başta Suriye KDP'si olmak üzere başkaca Kürt gruplar ve bazı Kürt aydınlar tarafından aynı coşku ile karşılanarak kabul gördüğünü de söylemek mümkün değildir.

Washington Institute for Near East Policy, Suriye uzmanı Andrew Tabler bu konudaki görüşlerini; "Bu çok kayda değer bir gelişme. Yalnızca Kürt bölgesinde değil fakat hemen her yerde olacakları öngörmek çok zor." şeklinde açıklarken bir başka uzman, (Jamestown Foundation Kurdish Specialist) Wladimir van Wilgenburg gelişmeleri şöyle yorumlamaktadır; "Onlar, Esad ve diğer Kürt partileri tarafından daima baskılandılar ve kullanıldılar. Şimdi kendi rollerini oynuyorlar. Onların şimdi kendi radyoları, televizyon istasyonları ve silahlı güçleri var."

Rojava'da özerk hükümet yetkilileri ise hemen her fırsatta ısrarla Suriye'den ayrılmak istemediklerini fakat Esad rejimine karşı ayaklanmanın ruhunu yansıtacak demokratik federal bir Suriye'nin çekirdeğini yaratmak istediklerini söylemeyi sürdürmektedirler.

Örneğin Kürt politikacı ve Demokratik Sol Parti Genel Sekreteri Mohamed Saleh Kado, Kamışlı'da verdiği bir mülakatta; "Rojava değişik kökenlerden gelen Suriyelilerin yarattığı bir birliktelik formudur. Bizim Suriye'den ayrılmak ve bağımsızlık gibi bir düşüncemiz yok." demektedir.

Londra merkezli ve Suudi Prens Khalid bin Sultan'ın sahipliğindeki Arap dünyasının etkili gazetelerinden Al-Hayat'ta yayınlanan ve özerklik konusunda Kürtler arasındaki bölünmüşlüğü irdeleyen karşıt görüşlerin bir bölümüne, Suriye'de Kürt halkı arasındaki anlaşmazlıkların algılanması için aşağıda yer verilecektir.

Yazar ve politik araştırmacı Salah Badr al-Din, özerkliğe karşı olduğunu açıkladıktan sonra "diğer tüm Kürt partilerin (17) özerk hükümet kurulması projesine

katılmadıklarını, bunlara Kürt popülasyonu içinde çoğunlukta olan ılımlı Kürtlerle Arap ve Hıristiyan temsilcilerin de dahil olduğunu” yazmıştır.

Badr al-Din, Al-Hayat’taki yazısında ayrıca; “rejimi sonlandırmak için Arap ya da diğer aidiyetler olsun güçlerin birleştirilmesi ve ayrılıkçı hareketlerden kaçınılması gerekir. PYD’ye gelince, onlar tek başlarına karar almak, düşüncelerini güç kullanımı ile dikte etmek ve başkaca politik görüşlere sahip olanları reddetmekten kaçınmalıdırlar. Kaldı ki özerklik projesinin arkasında yer alanlar kendilerine değişik isimler veren PKK bağlantılı gruplardır. Suriye’ye, Kürt yerleşim birimlerinde de facto bir durum yaratmak için 3.000 eğitilmiş militan getirdiler ve general Kasım Süleymani komutasındaki Kudüs Tugayı ve rejimle işbirliği içine girdiler. Onların aşırılıklarının IŞİD, El Nusra Cephesi ve diğer radikal gruplardan hiçbir farkı yoktur.” görüşüne yer vererek PYD’yi çok sert bir biçimde eleştirmiştir.

3.6. KDP-S (Kurdish Democratic Party of Syria) üyesi Momammed Ismail, Al-Hayat’a verdiği bir mülakatta; “Suriye’de Kürt konusu devrime kadar uluslar arası arenada yer almıyordu. Uluslararası bir destek olmaksızın bir Kürt otonom hükümeti kurulması ile ilgilenen yoktu. Özellikle Suriye sorunu ile ilgilenen ve karar verici olan Arap Birliği, ABD, AB, Rusya, Türkiye, İran ve Irak... Bütün bunlara ek olarak IKBY lideri Mesud Barzani –ki uluslar arası destek ve Suriye Kürtleri dahil Kürtlerin büyük çoğunluğunun desteğine sahip bu gelişmeye olumlu yaklaşmamaktaydı.” demektedir.

PYD’nin Rojava’da üç kantonda özerklik ilan etmesi, gelişmelerin başlangıcından itibaren sert bir tepki gösteren Türkiye’nin yanı sıra ABD ve Mesud Barzani’nin de yoğun eleştirileri ve karşı çıkışlarına neden olurken PYD dışında başta KDPS olmak üzere kimi Kürt grup ve aydınların da muhalefet etmesi, bölgede olası yeni gelişmelerin habercisi kimliğinde değerlendirilmektedir.

Suriye’de Kürt popülasyonu üzerinde etkili bir isim olan Badr el-Din’in PYD’ye yönelttiği ağır eleştiri ve suçlamaların dozu Kürt gruplar arasındaki anlaşmazlıkların varabileceği nokta açısından uyarıcı önemde olmalıdır. Diğer Kürt gruplar üzerinde uyguladığı baskı nedeniyle PYD’nin IŞİD ve Jabhat el-Nusra ile eşleştirilmesi, İran’ın

Suriye'deki varlığına kategorik olarak karşı çıkılması üzerinde önemle durulması gereken ve gelecekte ortaya çıkması galip bir olasılık olan yeni ayrışma ve çatışmaya varabilecek anlaşmazlıkların işareti olarak algılanmalıdır. Ancak Suriye Kürt popülasyonu üzerinde etkili bir isim olsa da Badr el-Din'in Suudi Arabistan ile ilişki ve yakınlığı İran konusundaki görüşlerinde ayrıca dikkate alınmalıdır. Suriye'de Esad rejimin yenilgisi ve çökmesi durumunda FSA ve muhalefet cephesinin PYD'yi rejimle işbirliği içinde bulunmakla suçlamasının etnik temelde geniş ölçekli bir çatışmaya evrilme olasılığı ciddi bir risk faktörü kimliğinde görülmektedir. Suriye'de yaşanan çatışmaların biçim değiştirerek etnik bir boyuta taşınması, ülkelerinde Kürt popülasyonu bulunan Türkiye, İran, Irak gibi ülkeleri içine çekecek bir kara deliğe dönüşme riskine eşlik edebilecektir.

3.7. Suriye'de bir ayrı önemli isim olan Kürt kökenli Mohammed Ismail'in " Kurdish Democratic Party of Syria"nın aktif bir üyesi olması nedeniyle seslendirdiği eleştiriler, daha çok Mesud Barzani'nin özerklik girişimleri ile düşünce ve tutumunu yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Ismail'in açıklamalarından anlaşılan KDP-S'nin Barzani'yi lider ve KDP'yi siyasi çatı olarak görmekte devam ettikleridir. Bu açıklama ve eleştiriler PYD'nin konumunu güçlendirmesi karşısında rahatsızlığını gizleme gereğini hissetmeyen Barzani'nin, konjonktürün uygunluk taşıyacağı zamanı bekleyeceğini akla getirmektedir. Ne var ki IKBY topraklarında, ana karargâhları Kandil olmak üzere Türkiye sınırına yakın çeşitli kamplarda üslenen PKK'nın silahlı varlığı Barzani'nin PYD'ye karşı manevra olanaklarını sınırlamaktadır. Bu noktada PKK ve PYD'den rahatsızlık duyan Türkiye ile Barzani ortak bir tehdit temelinde yakınlaşmakta ve PKK-PYD ile Esad rejimi karşısında yeni bir cephe doğmaktadır. Ancak PYD'nin oluşturduğu özerk yönetim kadrolarına Arap, Süryani, Dürzi, Hristiyan azınlıkları almış olması ve radikal İslamcı gruplar özellikle IŞİD'le çatışması, görünür bir gelecek içinde PYD'ye aktif bir karşı çıkışın önünü kesmektedir. Suriye'de IŞİD'e karşı Kobani direnişi ile birlikte Batı dünyasında geniş bir sempati toplayan, sonrasında kendi bölgeleri ile sınırlı da olsa IŞİD'le yoğun bir çatışma içine giren YPG'nin özellikle ortak çıkarlar temelinde ABD ile ilişkilerinde yaşanan sıcaklık YPG'ye konjonktürel bir koruma kalkanı yaratmış

görülmektedir.ABD, Ankara'nın rahatsızlığı ve tehdit algısına karşın kendi ulusal çıkar penceresinden bakıldığında her ne kadar Türkiye açısından hoş karşılanıyor olmasa da anlaşılır nedenlerle PYD/YPG'ye yönelik olası operasyonlara sıcak bakmamaktadır.

3.8. Bu tür ve örnekleri çoğaltabilecek eleştirilere karşı özerklik ilanını destekleyen kesimlerin de karşı argümanları bulunmaktadır. Örneğin YPG (Kurdish People's Protection Unit) basın sözcüsü Polat Jean bu konuda Al-Hayat dergisi ve Reuters'e yaptığı açıklamalarda; "Oluşturulan yönetimler bir Kürt otonomisi değildir. Bu tür bir algılama toplumun diğer kesimlerine karşı haksızlık olur. Biz geçici olan demokratik bir özerkliği tartışıyor, geliştiriyor, kuruyor ve destekliyoruz. Bu geçici dönem ülkedeki koşullara bağlı olarak uzayabilir. Eğer biz yönetimde oluşan boşluğu doldurmasaydık bir başka grup kendi yönetimini kurarak ilan edecekti. Nitekim geçen yaz IŞİD'in Batı Kürdistan'da İslam Emirliği kurarak Kürtlerin kendilerine biat etmelerini istemiş olması buna bir örnektir." demektedir.

3.9. Aynı görüşleri paylaşan TEV-DEM (Democratic Society Movement) yönetim kurulu üyesi Eldar Khalil ise aşağıdaki açıklamayı yapmıştır; "Eğer Suriye muhalefeti minimum standartlarda da olsa demokrasi ve insan haklarına inanıyorlarsa bizim ortaya koyduğumuz model ve projeyi desteklemeleri gerekir. Çünkü bu proje yalnızca Kürt halkına ait değildir. Rejimi değiştirmek yalnızca başkan ve yönetici eliti değiştirmekle sınırlı değildir. Muhalefetin otonomiye reddeden reaksiyonu bizim için bir sürpriz oldu. Bu reaksiyon muhalefetin gerçekten demokrasi isteyip istemediği ya da başkalarının demokratik hakları ile ilgilenmek yerine yönetim gücünü kontrol etmek istedikleri yönünde ciddi kuşular uyandırdı. Bizim için askeri güç yalnızca uluslar arası hukuk ve kurallara uygun olarak kendimizi korumanın yasal bir aracıdır. Yoksa Suriye'den ayrılmak gibi bir düşüncemiz yok. Çünkü demokratik özerklik birleşik bir Suriye felsefesinin garantisidir."

SONUÇ

Özerklik yanlılarının argümanları Salih Muslim'in açıklamaları ile bir arada değerlendirildiğinde gerek mevcut rejim ve muhaliflere ama daha önemli ve öncelikli olmak üzere dünya kamuoyu ve Suriye ile ilgili tüm aktörlere bir mesaj verildiği görülmektedir. Bu mesaj özetle Kürtlerin; Suriye'den ayrılmak, ülkenin bölünmesine neden olmak, bağımsızlıklarını ilan etmek gibi bir amaç ve düşüncelerinin bulunmadığına güçlü bir ikna çabası olarak değerlendirilmektedir. Federal bir Suriye ve oluşturulacak yeni Suriye anayasasında 'Kürt Halkı' olarak yer almak istediklerini hemen her fırsatta seslendiren özerklik lider ve yanlılarının açıklamaları Türkiye'de PKK'nın talep ve söylemleri ile birebir örtüşüyor görünmektedir. PYD'nin PKK ile organik bağları, eş ideolojiyi paylaştıkları düşünüldüğünde bu örtüşme, PYD ve özellikle PKK'nın gelecek siyasetinin ip uçlarını vermektedir.

Suriye'de Esad rejiminin çökmesi halinde PYD'nin zor ve çatışmalı bir sürecin içine savrulma olasılığına önceki bölümlerde değinilmişti. Bu senaryonun aksinin gerçekleşmesi halinde Esad'ın özellikle Suriye'nin güney ve doğu bölgelerine hakim olamaması, son dönemlerde muhaliflerin güney cephesinde başarılı oldukları dikkate alındığında rejim açısından güvenli bir bölgeye dönüşen ülkenin kuzeydoğusunda Kürtlerle ayrı bir çatışma yaratması ve otonomiye karşı çıkması mevcut konjonktürde dramatik bir değişim ve dönüşümler olmadığı sürece çok zayıf bir olasılık olarak görülmektedir.

Muhaliflerin "Levant of Prophet" adını verdikleri ve Şam'a güneyden, Deraa ve Kunaytra üzerinden iki hat halinde taarruz planları yaptıkları bir dönemde tüm dikkat ve enerjisini bu cepheye yoğunlaştırmış olan Assad rejiminin, ülkenin kuzeyinde yeni bir çatışma istemeyeceği son derece doğal olmalıdır.

Kaldı ki uzayan çatışmalar nedeniyle kaybettiği ya da yıpranarak operasyonel güç ve yeteneğini kaybeden askeri araç-gereç, silah sistemlerini yenileyemeyen ve ordu mevcudundaki dramatik azalmayı gideremeyen rejimin yeni cephe açması bu koşullar altında mümkün görünmemektedir. Nitekim Esad, bir yılı aşkın bir süre sonra halk önüne çıkarak yaptığı konuşmada "taktik bir zorunluluk olarak ordu

birliklerinin bazı bölgelerden çekileceğini” açıklayarak bunun bir yenilgi anlamı taşımadığını söylemek durumunda kalmıştır.

Cephelerde yorulan, yıpranan ve kayıp veren ordu birliklerini taze birliklerle değiştirme ve takviye etme olanağına yetersiz insan kaynakları ancak daha çok askere gitme konusundaki genel isteksizlik nedeniyle sahip olmadığı için af ilan etme zorunda kalan rejim, güçlü olduğu yerlerde sıklet merkezleri oluşturduğu bir dönemde doğaldır ki yeni düşmanlar yaratma ve yeni cepheler açmaktan kaçınacaktır.

Mevcut koşulların değişmemesi halinde görünen, rejimin başkent Şam başta olmak üzere Nusayri, Dürzi ve Hıristiyan Arapların yoğunlukla yaşadığı ve denizle bağlantılı Lazkiye-Tartus hattını dağlarla çevrili coğrafi konumundan da yararlanarak güvenli bir bölgeye (last resort) dönüştürmek ve olası bir bölünme halinde anılan bölgede yeni bir devlet oluşturmaktır.

Suriye’de gerek cephelerde gerek siyasi alanda yaşanan son gelişmeler Kürt grupların aralarındaki anlaşmazlık ve karşılıklı suçlamalara karşın, rejimin geleceği kesinlikle belli olmadığı sürece özerk yönetimlerin kalıcılığını işaret etmektedir. Bu kalıcılığın, çatışmaların bir anlaşma ile sonlanması halinde Federal bir Suriye’ye dönüşmesi ve anayasal bir güvence altına alınması ise güçlü bir olasılığı işaret etmektedir.

Bu senaryonun gerçekleşmesi İKBY’nin öncülük ve liderliğini zayıflatmama adına bağımsızlık ilanını öncelemesini tetikleyebileceği gibi Türkiye’nin iç siyasetinde yeni gelişmelere eşlik edebilecek görünmektedir.

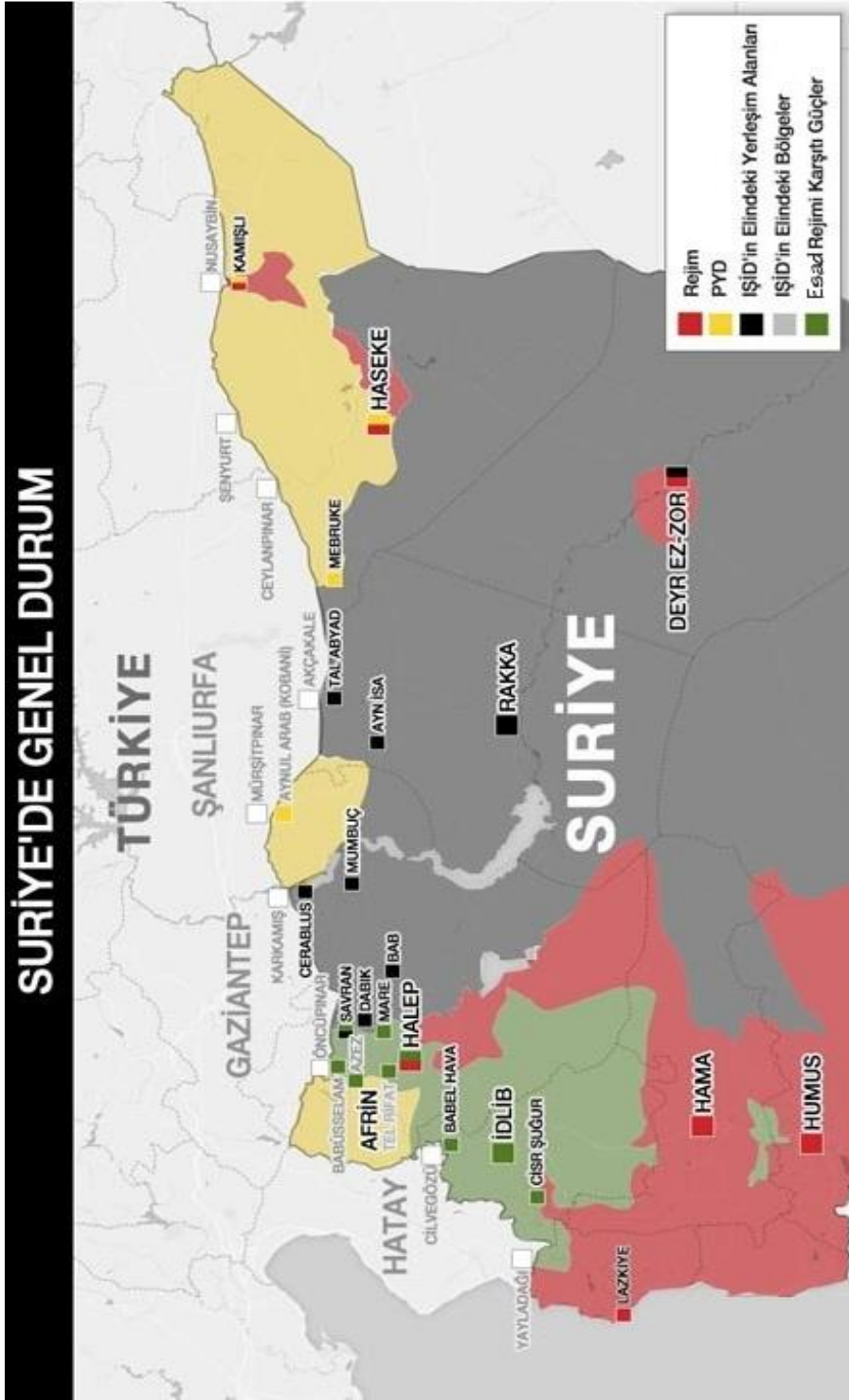
Öte yandan IŞİD gerek petrol zengini Rumeylan bölgesinde etkinlik sağlamak gerekse PYD’nin Rojava’da oluşturduğu kantonal yapıyı çökertmek için Kobani’ye saldırmış böylelikle Afrin ve Cizire kantonları arasına bir kama gibi girerek mevcut oluşumun bütünlüğünü sonlandırmak istemiştir. Kobani kent merkezinin neredeyse tümü ile tahribi ve her iki taraftan ağır can kayıpları ile sonuçlanan çatışmalar sonrası IŞİD güçleri kent ve civar köylerden çekilmek zorunda kalmış, PYD askeri

bir yengi kazanmasının yanı sıra çok ciddi siyasi kazanımlar elde ederek konumunu legalize etme yönünde ilerlemeler kaydetmiştir.

PYD'nin Batının korkulu rüyası IŞİD'e karşı verdiği silahlı mücadele, anılan örgütün Batı ülkeleri nezdindeki kredibilitesini arttırmanın yanı sıra Kürt siyasi hareketine bir sempati ve anlayışın gündeme gelmesine eşlik etmiştir.

Türkiye'nin çekincelerine karşın Kobani'de çarpışan PYD güçlerine ABD tarafından hava yolu ile silah yardımı yapılması, ağırlıklı Kobani ve çevresindeki IŞİD hedeflerine ABD ve müttefiklerince düzenlenen hava hareketleri ve İKBY'nin Kobani'ye Ankara'dan izin alarak Türkiye üzerinden Peşmerge güçleri göndermesi PYD'nin "terör örgütü" niteleme ve kabulü üzerinde kimi yumuşamalara neden olmuş ve anılan örgüt bir anlamda kabul görme noktasına evrilmiştir.

Rojava'da oluşturduğu kantonal bölgeyi konsolide ederek kalıcılaştıran ve Suriye denkleminde aktör kimliğini güçlendiren PYD böylelikle Suriye'nin geleceğinde söz ve oy sahibi olma olanağına kavuşmuş ve çalışmanın önceki bölümlerinde değinilen kazanımlarını daha da artırarak sorundan en karlı çıkan taraf olma özelliğini korumuştur.

KAYNAK: SURİYE'DE GENEL DURUM

<http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/suriyede-guc-savaslari>